

BETÆNKNING

EN ENDELIG ORDNING AF EJENDOMS- OG AFVANDINGSFORHOLDENE FOR HAN HERREDERS VEJLER

AFGIVET DEN 2. DECEMBER 1953
AF DET AF LANDBRUGSMINISTERIET DEN 7. MAJ 1948
NEDSATTE UDVALG

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

195 4

1954/3576

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Udvalgets nedsættelse.....	5
Vejlesagens historiske udvikling.....	5
Udvalgets arbejde.....	8
Fiskerispørgsmålet.....	8
Afvandingen.....	10
Anlæggenes nuværende tilstand.....	14
Forslag til fremtidige dimensioner.....	20
Udvalgets indstilling.....	23
Bilagsfortegnelse.....	26

Højdeangivelser i denne betænkning med bilag refererer til Dansk Normal Nul.

Den del af det vestlige vejleområde, som i inddæmningsbevillingen og i Betænkning af 25. Januar 1934 angående Dige- og Afvandingsforholdene ved Limfjorden er betegnet Axup-Vesløs Vejle, er i denne betænkning overensstemmende med sædvanligt anvendte benævnelser betegnet Østerild Fjord og Arup-Vesløs Vejle.

Udvalgets nedsættelse.

Foranlediget af, at der blandt ejerne af de til Han Herreders Vejler grænsende randarealer stadig har været en almindelig utilfredshed med den praktiserede afvanding af såvel Bygholm og Selbjerg Vejler med Lund Fjord, som Østerild Fjord, Arup-Vesløs Vejle og navnlig Tømmerby Fjord, nedsatte landbrugsministeriet den 7. maj 1948 et udvalg med den opgave at søge tilvejebragt en endelig ordning af afvandingsforholdene i Han Herreders Vejler og tilgrænsende arealer. Til formand for udvalget udpegedes departementschef i landbrugsministeriet *P. Stahlschmidt* og til medlemmer

folketingsmand *Marinus Sørensen*, Nykøbing M.,

folketingsmand *Kr. Damsgaard*, V. Skerninge,

folketingsmand *K. V. R. Fibiger*, Øland,

fhv. folketingsmand, civilingeniør *P. Clausager*, Kolding,

forstander *I. C. Overgaard*, Askov (død 21. december 1950),

direktør *N. Basse*, Viborg, som repræsentant for Det danske Hedeselskab, vandbygningsdirektør *E. Hertz*, som repræsentant for ministeriet for offentlige arbejder, og

ekspeditionssekretær, nu kontorchef *G. L. Mourier*, som repræsentant for fiskeriministeriet.

Som teknisk medhjælper for udvalget antoges civilingeniør *E. Steenstrup*, statens landvindingsudvalg, og som udvalgets sekretær, sekretær i landbrugsministeriet, nu ministersekretær i fiskeriministeriet *J. Hertoft*.

Vejlesagens historiske udvikling.

Om vejlesagens historie fra den første meddelelse af inddæmningskoncessionen den 21. juli 1863 indtil Østre Landsrets dom den 25. marts 1926 henvises til betænkning af 25. januar 1934 afgivet af det af ministeriet for offentlige arbejder til undersøgelse af dige- og afvandingsforholdene i Limfjorden nedsatte udvalg, i hvilken betænkning der på siderne 41—44 og 120—132 er gjort rede herfor. Som det fremgår af den som bilag I vedhæftede ekstraktafskrift af denne betænkning er ejendomsretten til det østlige vejleområde Bygholm og Selbjerg Vejler med Lund Fjord og det vestlige vejleområde Østerild Fjord, Arup-Vesløs Vejle og Tømmerby Fjord meddelt koncessionshaverne ved landbrugsministeriets skrivelser henholdsvis af 6. marts 1876 og 17. september 1897. Ejendomsretten til det vestlige område er dog senere bestridt på grund af misligholdelse af koncessionsbetingelserne. Det fremgår endvidere af Limfjordsudvalgets betænkning, at der, da vejlejerne havde lidt store tab ved inddæmningsforetagendet, i årene 1899—1902 førtes

forskellige forhandlinger med dem om istandsættelse og sikring af de etablerede anlæg, hvilke forhandlinger afsluttedes med en overenskomst af 23. maj og 1. juni 1901 mellem vejleejerne og landbrugsministeriet om sikring af dæmningerne og anbringelse af en selv-virkende sluse i hver af de to hoveddæmninger.

Ved Østre Landsrets dom af 25. marts 1926 blev vejleejerne frikendt for landbrugsministeriets påstand om, at de skulle tilpligtes at anerkende, at de havde fortabt ejendomsretten principalt til de inddæmmede arealer, Østerild Fjord, Axup-Vesløs Vejle og Tømmerby Fjord og subsidiært alene til Tømmerby Fjord, idet landsretten i domspræmisserne udtaler, dels at betingelse for fortabelse af ejendomsretten foreligger, når en væsentlig større del af arealet end fastlagt i koncessionsbetingelserne til stadighed er overskyttet med vand, og at dette efter det foreliggende var tilfældet med Tømmerby Fjord, medens forholdet var væsentlig bedre for Østerild Fjord og Axup-Vesløs Vejle, dels at ejendomsretten først fortabes, når ejeren ikke inden en af ministeriet fastsat frist foretager det fornødne til dæmningernes istandsættelse og arealernes tørlægning. Da ministeriets pålæg om sænkning af vandstanden, afgivet i en skrivelse af 4. marts 1924, imidlertid kun havde omfattet Tømmerby Fjord, kunne landsretten „allerede af de anførte grunde" ikke tage ministeriets principale påstand til følge, og da den i pålægget fastsatte tidsfrist var urimelig kort, måtte retten også afvise den subsidiære påstand.

Efter dommens afsigelse tog ministeriet spørgsmålet om fastsættelse af en længere frist til tilvejebringelse af de i koncessionsbetingelserne fastlagte afvandingsforhold for Tømmerby Fjords vedkommende op til overvejelse, men da såvel vandbygningsdirektøren som fiskeridirektøren frarådede sagens genoptagelse, blev spørgsmålet stillet i bero indtil videre.

I en skrivelse af 21. juli 1934 modtog landbrugsministeriet en ny henvendelse fra beboerne i Østerild, Tømmerby-Lild og Øsløs-Vesløs-Arup kommuner om, at sagen måtte blive genoptaget. Da vandbygningsdirektøren imidlertid i en indhentet udtalelse af 1. oktober 1934 (bilag 2) fortsat ikke mente at kunne anbefale, at dette andragende blev imødekommet, blev sagen påny stillet i bero.

I juli 1936 foretog folketingets finansudvalg under en rejse til Limfjorden en besigtigelse af vejlearealerne, uden at dette medførte noget nyt initiativ i sagen.

I 1941 indgav lodsejerne ved Tømmerby Fjord, Arup-Vesløs Vejle og Østerild Fjord et andragende til statens landvindingsudvalg om forbedring af afvandingsforholdene på de omhandlede arealer med støtte i henhold til landvindingsloven. Denne henvendelse gav anledning til, at formanden for statens landvindingsudvalg sammen med statens landvindingsudvalgs underudvalg for Jylland den 7. november 1941 afholdt et møde med vejleejerne. Det blev herunder meddelt vejleejerne, at statens landvindingsudvalg ville lade foretage en undersøgelse af jordbundsforholdene i vejlerne, og at man, hvis en sådan undersøgelse gav et godt resultat, var sindet at indstille til ministeriet at give vejleejerne en ny frist til opfyldelse af koncessionsbetingelserne og, såfremt koncessionsbetingelserne ikke blev opfyldt inden udløbet af denne frist, eventuelt at søge vejleejerne frakendt ejendomsretten. Dog henstilledes det til vejleejerne at søge forlig med ejerne af randarealerne omkring vejlerne om en mindelig ordning af forholdene, og vejleejerne erklærede sig villige til at være behjælpelige med gennemførelse af den påtænkte jordbundsundersøgelse og iøvrigt stille sig til rådighed med alle de oplysninger om arealernes udnyttelse, som landvindingsudvalget måtte ønske. Ved et møde samme dag med en repræsentation for lodsejerne oplystes det, at lodsejerne skønnedes at være villige til at overtage ejendomsretten til vejlearealerne og derefter med bistand i henhold til landvindingsloven gennem-

føre en afvanding af arealerne, såfremt ejendomsretten kunne erhverves på overkommelige betingelser. En nærmere overvejelse af mulighederne herfor blev dog udsat, indtil resultaterne af de vedtagne jordbundsundersøgelser forelå. Resultatet af disse blev for det vestlige vejleområde med Tømmerby Fjord afgivet den 9. oktober 1942, og det fremgår heraf (se bilag 3), at ca. halvdelen af det 3 250 ha store undersøgte område består af sandjorder, medens resten overvejende er klæg. Klægjorderne findes fortrinsvis under det dybere vand, og en delvis afvanding af området vil derfor fortrinsvis kun tørlægge lette sandjorder, medens klægjorden først vil kunne udnyttes efter en fuldstændig tørlægning af hele området.

Resultatet af jordbundsundersøgelserne i Lund Fjord samt i Selbjerg og Bygholm Vejler forelå den 17. oktober 1942, og det fremgår heraf (se bilag 4), at ca. $\frac{1}{3}$ af det samlede undersøgte areal på ca. 3 560 ha består af klæg eller ler dækket af et mindre sandlag, medens resten overvejende er sand. Også i dette østlige vejleområde ligger de mere værdifulde klægjorder fortrinsvis under det dybe vand, således at en delvis afvanding kun vil tørlægge forholdsvis lette sandjorder, medens klægjorderne først vil kunne udnyttes efter en fuldstændig afvanding af hele området.

Det bemærkes, at Jagtrådet, Naturfredningsrådet og Reservatrådet i en skrivelse af 31. december 1941 har henstillet til statens landvindingsudvalg, at der ved afgørelse af spørgsmålet om den ønskede afvanding af Tømmerby Fjord tages hensyn til det overordentligt rige fugleliv, der under de nuværende forhold findes i de store rørskove på fjorden.

Allerede forud for afslutningen af de foran omtalte jordbundsundersøgelser anmodede landbrugsministeriet den 29. november 1941 kammeradvokaten om en udtalelse om, hvilken tidsfrist der burde gives vejlejerne i et eventuelt fornyet pålæg om at foretage foranstaltninger til tørlægning af arealerne i det omfang, der er forudsat i koncessionsbetingelserne og eventuelt for tørlægningens tilendebringelse. I kammeradvokatens svar af 17. april 1944 på denne forespørgsel oplyses det, at Det danske Hedeselskab i 1942 anså det for umuligt på grund af vanskelighederne ved dengang at fremskaffe de nødvendige materialer at udtale sig om, hvilken frist der måtte anses for rimelig, og at Hedeselskabet heller ikke på forespørgsel i 1943 mente, at situationen havde ændret sig således, at det var muligt nærmere at fastlægge den omhandlede frist. Kammeradvokaten konkluderede herefter, at han ikke så sig i stand til at give noget bestemt råd med hensyn til, om det ville være hensigtsmæssigt at stille krav om påbegyndelse af tørlægningsarbejderne i sommeren 1944, men at man, såfremt dette skete, i hvert fald burde tage forbehold om, at de foreskrevne frister kunne forlænges, såfremt krigssituationen fremdeles medførte vanskeligheder for arbejdets gennemførelse.

I en skrivelse af 24. september 1945 anmodede statens landvindingsudvalg Hedeselskabet om en fornyet udtalelse om spørgsmålet, men selskabet svarede i en skrivelse af 22. november samme år, at forholdene fremdeles ikke havde ændret sig således, at det ville være muligt at fastsætte en rimelig tidsfrist blandt andet under hensyn til, at det på det tidspunkt i flere henseender var vanskeligere at fremskaffe de nødvendige materialer, end tilfældet var i 1942. I samme skrivelse meddelte Hedeselskabet endvidere, at det ikke var muligt på det foreliggende grundlag at udtale sig om bekostningen ved en tørlægning af arealerne, men selskabet mente under hensyn til de store og delvis værdifulde arealer, der var mulighed for at indvinde, at kunne tilråde, at der foranstaltedes udarbejdet et projekt med tilhørende overslag til afvandingen, og statens landvindingsudvalg anmodede i en skrivelse af 27. september 1946 herefter Hedeselskabet om at udarbejde et sådant skitse-

projekt. Forinden dette skete havde statens landvindingsudvalg dog indstillet til landbrugsministeriet til overvejelse, om det under hensyn til sagens omfang og betydning måtte anses for betimeligt, at ministeriet nedsatte en særlig kommission til nærmere at overveje sagens juridiske, tekniske og landøkonomiske forhold.

I juli 1947 modtog landbrugsministeriet fra Hedeselskabet et skitseret forslag med tilhørende bekostningsoverslag til en fuldstændig afvanding af hele vejleområdet, hvorefter omkostningerne ved projektets gennemførelse var anslået til 8,25 mill. kr., jfr. det som bilag 5 vedhæftede resume. Dette forslag blev tilstillet bestyrelsen for en den 9. november 1946 organiseret sammenslutning af de omkringboende lodsejere, og bestyrelsen oplyste i sit svar den 14. november 1947 (bilag 6), at den anså en afvanding i overensstemmelse med de i sin tid i koncessionsbetingelserne fastlagte bestemmelser for at være tilfredsstillende for lodsejerne og henstillede, at en sådan moderat afvanding toges med i overvejelserne om en forbedring af forholdene på vejlerne fremfor Hedeselskabets gennemgribende projekt, som det af økonomiske grunde slet ikke ville være muligt at gennemføre. Lodsejernes skrivelse blev tilstillet Det danske Hedeselskab med anmodning, dels om en udtalelse om, hvad det ville koste at gennemføre det i denne skrivelse skitserede afvandingsforslag, dels om påny at fremkomme med forslag til fastsættelse af den frist, der eventuelt måtte gives vejlejerne for tilvejebringelse af den i koncessionsbetingelserne fastsatte vandstand. I Hedeselskabets svar herpå meddeltes det, at selskabet ikke mente at kunne anbefale, at der øredes forholdsvis betydelige beløb på etablering af et afvandingsanlæg, der kun tilsigtede at retablere de i koncessionsbetingelserne krævede og tidligere tilvejebragte vandstandsforhold, idet en sådan vandspejlssænkning ikke ville være tilstrækkelig til en fornuftig udnyttelse af arealerne. I øvrigt udtalte Hedeselskabet senere, at selskabet heller ikke ønskede at gå ind for gennemførelsen af det tidligere fremsendte skitserede projekt til en fuldstændig afvanding af hele vejleområdet, idet de store omkostninger herved under hensyn til jordbundens beskaffenhed ikke skønnes at ville stå i et rimeligt forhold til de opnåede resultater. Med hensyn til fastsættelse af en frist for tilvejebringelse af den i koncessionsbetingelserne forlangte vandspejlssænkning foreslog Hedeselskabet, at denne frist ansattes til $3\frac{1}{2}$ år, idet der dog burde åbnes mulighed for en passende forlængelse af denne frist, såfremt materiale- og arbejdsforhold skulle gøre en sådan forlængelse påkrævet.

Da statens landvindingsudvalg herefter kom til det resultat, at afvandingsagen ikke med fordel ville kunne fremmes i henhold til landvindingsloven, besluttede landbrugsministeriet i overensstemmelse med landvindingsudvalgets indstilling at nedsætte et særligt udvalg til nærmere undersøgelse af hele sagen, og dette udvalg blev, som anført i indledningen, nedsat den 7. maj 1948.

Udvalgets arbejde.

Udvalget foretog den 4. august 1948 en besigtigelse af forholdene i vejlerne og har senere i en række af møder drøftet sagen med ejerne af de omkring vejlerne liggende arealer og med vejlejerne. Desuden har udvalget gennem Hedeselskabet foranlediget foretaget forskellige opmålingsarbejder og tekniske undersøgelser vedrørende det bestående afvandingsanlæg.

Fiskerispørgsmålet.

Angående fiskeriet på vejlerne er der gentagne gange overfor fiskeriministeriet og også overfor udvalget gjort indsigelser imod den måde, hvorpå vejlejerne driver dette fiskeri.

Det har fra interesserede fiskerkredse været fremhævet, at vejleejernes eneret til fiskeriet måtte være forbrudt, når koncessionsbetingelserne ikke var blevet overholdt, ligesom det er fremført, at betydelige mængder åleyngel trænger op i vejlerne uden nogen- sinde at have mulighed for at komme ud i Limfjorden igen, fordi vejlejerne sætter ruser fra bred til bred. Hertil må bemærkes, at det af bevillingen af 9. september 1884 fremgår, at bevillingshaveren skal være uberettiget til at forbyde, at fjorden benyttes til fiskeri — for Tømmerby Fjords vedkommende indtil 1. april 1887 og for Østerild Fjords og Arup-Vesløs Vejles vedkommende indtil udløbet af 3 år efter at udpumpningen af vandet i hver af dem er begyndt — ligesom han skal være pligtig til at anvise fiskerne adgang til fjorden overensstemmende med landvæsenskommissionens forslag. Udvalget må herefter fastslå, at retten til fiskeriet principielt tilkommer vejlejerne. Det er naturligvis en forudsætning, at dette fiskeri udøves i overensstemmelse med fiskerilovens bestemmelser.

Forsåvidt angår landkanalen ved Bygholm Vejle har fiskeriministeriet under 13. november 1931 meddelt vejlejerne dispensation for de i § 2, 2. punktum i lov af 31. marts 1931 om ferskvandsfiskeri indeholdte afspærringsforbud for kanalens vedkommende, således at det tillades vejlejerne at spærre landkanalen med ruser i hele dens bredde. Begrundelsen for meddelelse af denne dispensation er, at vejlejerne er enerettiget til fiskeri i det pågældende vandområde samt, at fiskeriet drives på rationel måde.

I anledning af en verserende retssag vedrørende ulovligt fiskeri i Lund Fjord afgav fiskeriministeriet under 4. februar 1936 til statsadvokaten for Aalborg m. fl. amter en udtalelse, hvoraf det fremgår, at fiskeriretten i Lund Fjord efter ministeriets opfattelse må tilhøre bevillingshaveren, idet der ikke i bevillingen af 1869 eller på anden måde ses at være reserveret de tilstødende lodsejere nogen fiskeriet.

Det er endvidere overfor fiskeriministeriet fra Dansk Biologisk Station oplyst, at den opgang af åleyngel, der finder sted i vejlerne, kun udgør en ganske lille brøkdel af tilgangen af åleyngel i Limfjorden som helhed.

Der er fra forskellig side gentagne gange overfor fiskeriministeriet klaget over den vejlejerne meddelte dispensation til at spærre landkanalen med ruser, men ministeriet har til stadighed ment at burde opretholde dispensationen under hensyn til, at de forudsætninger, hvorunder den i sin tid blev givet, stadig er tilstede.

Under 12. august 1948 ansøgte vejlejerne fiskeriministeriet om en dispensation af samme art, som er givet for Bygholm Vejles østre landkanal, forsåvidt angår slusen i den vestlige del af spærredæmningen over Østerild Fjord og landkanalen øst for denne. Under 9. september 1948 meddelte fiskeriministeriet i henhold til ferskvandsfiskerilovens § 22, stk. 2, tilladelse til, at vejlejerne under fiskeriet spærrer slusen i den vestlige del af spærredæmningen ved Østerild Fjord med ruser i hele slusens bredde, men ministeriet så sig ikke på det foreliggende grundlag i stand til at meddele den ønskede dispensation forsåvidt angår landkanalen, idet det ikke med tilstrækkelig sikkerhed overfor ministeriet var dokumenteret, at vejlejerne har eneret til fiskeriet i landkanalen. Ministeriet henviste i denne forbindelse til en af Vestre Landsret den 2. september 1938 afsagt dom, hvoraf det kun med sikkerhed fremgik, at vejlejerne har fiskeriet indtil midtstrømslinien.

Under 11. april 1950 ansøgte vejlejerne påny om dispensation forsåvidt angår landkanalen, idet ansøgningen var vedlagt en af en landinspektør foretaget kortlægning af terrænet fra det sted, hvor rusen har været udsat, til landkanalens udløb, hvoraf det skulle fremgå, at vejlejerne er bredejere på begge sider af kanalen. Ministeriet mente imidlertid fortsat ikke, at der forelå tilstrækkelig dokumentation for vejlejerne ejendomsret til de tilliggende arealer og fastholdt i skrivelse af 17. april 1950 sit tidligere meddelte afslag.

Ved en af Han Herreds ret den 23. maj 1950 afsagt dom blev vejleejerne imidlertid frifundet for tiltale for overtrædelse af ferskvandsfiskerilovens bestemmelser, forsåvidt angår spærring af den omhandlede landkanal med ruser fra bred til bred, idet domstolen ikke anså det betænkeligt at betragte kanalen for at være et kunstigt frembragt vandløb, på hvilket ferskvandsfiskerilovens bestemmelser ikke kan finde anvendelse. Denne domsafgørelse anmodede fiskeriministeriet dog i skrivelse af 14. juni 1950 1. jyske statsadvokatur om at foranledige påanket, dels fordi man ikke mente at kunne anerkende Han Herreds rets fortolkning af udtrykket „naturlige vande" i ferskvandsfiskerilovens § 1, stk. 1, dels fordi ferskvandsfiskeriloven, når den kan finde anvendelse på kanalen ved Bygholm Vejle, efter ministeriets formening også måtte være anvendelig på kanalen ved Østerild Fjord, med hvilket synspunkt vejleejerne forsåvidt også måtte anses at have acquiesceret, idet disse gentagne gange havde ansøgt om dispensation fra det i ferskvandsfiskerilovens § 2 indeholdte afspærringsforbud. Imidlertid er afgørelsen ved landsretten faldet ud til stadfæstelse af underrettsdommen, og da fiskeriministeriet ikke mente mod statsadvokatens indstilling at burde forsøge denne dom prøvet af højesteret, må den indtil videre være retningsgivende, med mindre fiskeriministeriet måtte inddrage kanalerne under ferskvandsfiskerilovgivningens regler overensstemmende med reglerne i den nugældende ferskvandsfiskerilov § 1, stk. 7. Indtil dette måtte ske, vil der således ikke fra det offentliges side kunne skrives ind overfor vejleejernes spærring af kanalen med ruser fra bred til bred.

Udvalget finder iøvrigt anledning til at bemærke, at der ikke efter det for udvalget oplyste ses at være gjort forskel i behandlingen af vejleejerne og lodsejere, der har overtrådt fiskerilovgivningens bestemmelser. Når overtrædelser er konstateret, er disse altid blevet forfulgt til retlig afgørelse i de tilfælde, hvor det har været muligt, men det bør måske bemærkes, at der almindeligvis har været forskel på de to former for overtrædelse, idet lodsejerne ved at fiske i vejlejerne har grebet ind i en fiskeriret, der tilhører en anden, medens vejleejerne har fisket på et område, hvor fiskeriretten tilhører dem selv, og spørgsmålet har derfor for disses vedkommende kun været, om de almindelige fangstbestemmelser i fiskerilovene er blevet fulgt.

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå, at der træffes særlige bestemmelser vedrørende fiskeriforholdene på vejlearealerne eller i de til anlæggene hørende kanaler, men må henstille, at eventuelle tvivlsspørgsmål vedrørende disse forhold fortsat henvises til afgørelse i henhold til den almindelige fiskerilovgivning.

Afvandingen.

Ved den foretagne besigtigelse af vejlerne samt af dæmninger og sluser ved Limfjorden den 4. august 1948 og ved de derefter afholdte møder med repræsentanter for lodsejerne omkring vejlerne og med vejleejerne har udvalget undersøgt de eksisterende kanal-, sluse- og digeanlægs vedligeholdelsestilstand og tilstrækkelighed overfor formålet: at afvande og beskytte de bag digerne liggende arealer, og desuden har man søgt oplysning om de to parters syn på, hvorledes det samlede anlæg mest formålstjenligt kan udnyttes og administreres for at sikre alle berettigede interesser.

Lodsejerne har, som foran nævnt sluttet sig sammen i en organisation kaldet „Lodsej erlauget om Vesløs, Arup og Bygholm Vejler samt Østerild, Tømmerby og Lund Fjorde", hvis formål i sammenslutningens vedtægter angives at være at søge vejlernes afvanding gennemført, og lodsejernes repræsentanter og da navnlig sognerådsrepræsentanterne har i over-

ensstemmelse med dette formål først og fremmest lagt vægt på, at vejlejerne og fortrinsvis Tømmerby Fjord tørlægges, således at disse store arealer kan udnyttes og derved dels give en tiltrængt beskæftigelsesmulighed for egnens befolkning, dels afgive afgrøder, som med fordel kan udnyttes af de tilgrænsende landbrug. Lodsejerudvalget finder det ikke økonomisk overkommeligt at gennemføre Hedeselskabets forslag til en rationel afvanding af hele vejleområdet, hvorimod man ikke finder omkostningerne ved en retablering af de i koncessionsbetingelserne forlangte afvandingstilstande afskrækkende. Lodsejerudvalget går derfor stærkt ind for, at koncessionsbetingelserne skal forlanges respekteret, og at der, såfremt dette ikke sker inden en fastsat frist, skal gøres forsøg på at få ejendomsretten frataget de nuværende vejleejere.

Fra lodsejernes side er det endvidere påstået, at sluserne i dæmningen ikke passes, således at de tilstedeværende muligheder for at holde vandet på de inddæmmede arealer nede fuldtud udnyttes, og de er af den opfattelse, at de væsentligste afvandingsulemper for dem vil kunne afhjælpes, hvis man ved en bedre pasning af sluserne sikrer sig, at disse virker mere effektivt.

Lodsejernes repræsentanter har gentagne gange overfor udvalget fremsat påstand om, at den skete forlægning af Klastrup Bæks nederste del, hvorved vandet fra dette vandløb er ført direkte ud i Østerild Fjord i stedet for som tidligere at have afløb til landkanalen, har medført en sådan forringelse af vandstandsforholdene i Østerild Fjord og Arup-Vesløs Vejle, at lodsejerne må finde det påtrængende nødvendigt, at Klastrup Bæk føres tilbage til sit oprindelige løb.

Vejlejerne er af den opfattelse, at landsretsdommen fra 1926 må være afgørende for såvidt angår Østerild Fjord og Arup-Vesløs Vejle, og at de almindelige hævdsregler eventuelt må kunne komme til anvendelse overfor Tømmerby Fjord, idet ministeriet har tolereret de eksisterende tilstande i mere end 20 år, efter at landsretsdommen blev afsagt. Uanset denne opfattelse har vejlejerne dog erklæret sig villige til at drøfte spørgsmålet med udvalget for eventuelt ved mindelig overenskomst at opnå en endelig afgørelse og derved skabe ro om sagen.

Udvalget har fra kammeradvokaten indhentet vedhæftede erklæring af 25. juli 1949 (bilag 7) angående rækkevidden af landsretsdommen af 1926, hvori det udtales, at den nævnte landsretsdom næppe kan anses for en for stedse bindende afgørelse af, at ejendomsretten til arealerne ikke er forbrudt, og at almindelige retskraftsprincipper ikke er til hinder for, at en ny sag kan rejses om dette spørgsmål, hvor forholdene har ændret sig. Det fremgår imidlertid også af kammeradvokatens erklæring, at han anser det for utvivlsomt, at domstolene i tilfælde af en retssag ikke nu vil erklære ejendomsretten for forbrudt, hvad enten reglerne om hævde vil kunne anvendes eller ej. Udvalget har skønnet, at man bør søge at undgå, at spørgsmålet om ejendomsretten til vejlejerne påny indbringes for domstolene, og dette skøn støttes således afgørende af kammeradvokatens erklæring.

Hedeselskabet har i en indhentet redegørelse af marts 1949 (bilag 8) anslået omkostningerne ved en retablering af de koncessionsmæssige afvandingsvilkår til 500 000 kr., hvortil yderligere kommer en årlig driftsudgift, som Hedeselskabet har anslået til 19 000 kr. eller 34 000 kr., eftersom der benyttes dieselmotorer eller elektricitet til pumperne. Til disse tal bemærkes imidlertid, at Hedeselskabet i sit projekt af juni 1947 til en fuldstændig afvanding af hele vejleområdet har anført, at digerne langs landkanalen ikke yder en betryggende sikkerhed imod oversvømmelser, og derfor har foreslået, at der ofres ca. 700000 kr. på forstærkning af disse diger.

Udvalget må herefter skønne, at en betryggende retablering af de koncessions-

mæssige afvandingsforhold vil medføre en væsentlig større bekostning end de 500 000 kr., som Hedeselskabet er kommet til. Da endvidere de foretagne jordbundsundersøgelser Aviser, at de arealer, som på denne måde vil blive tørlagt, hovedsagelig er sandarealer af en meget ringe bonitet, og da yderligere disse arealer kun vil få en ganske utilfredsstillende afvanding, må udvalget være enig med Hedeselskabet om, at en sådan retablering af de koncessionsmæssige afvandingsvilkår ikke kan anbefales.

Udvalget har herefter ikke ment at kunne imødekomme lodsejernes ønske om, at koncessionsbetingelserne ubetinget kræves opfyldt af vejleejerne som betingelse for, at de kan bevare deres ejendomsret. For det første, fordi udvalget efter de foreliggende oplysninger ikke skønner, at en tilvejebringelse af den i koncessionen forlangte vandspejls-sænkning vil være en økonomisk god foranstaltning, og staten derfor ikke kan være interesseret i — efter eventuelt at have fået medhold ved et sagsanlæg imod vejleejerne at få ejendomsretten overdraget til sig selv eller til lodsejerne mod forpligtelse til at gennemføre en sådan vandspejlssænkning. For det andet, fordi der ved overenskomsten af 1901 mellem staten og vejleejerne er godkendt en faktisk ændring af driftsforholdene. For det tredje, fordi de af koncessionshaverne i tidens løb gennemførte foranstaltninger ganske afgjort har medført betydelige fordele for hele egnen, hvorfor man må søge så vidt muligt at få den foreliggende uoverensstemmelse afgjort ved en mindelig overenskomst. Og endelig for det fjerde, fordi man ingenlunde kan være sikker på, at det vil være muligt ved en retssag at få vejleejerne frataget ejendomsretten, og ikke ønsker at udsætte ministeriet for at få en påstand herom underkendt af retten.

Til lodsejernes påstand om, at vandstanden skal sænkes i hvert fald i Tømmerby Fjord bemærker udvalget, at Tømmerby Fjord er helt afspærret fra lodsejernes arealer ved hjælp af dæmninger, hvorfor en sænkning af vandstanden i Tømmerby Fjord ikke vil berøre de omkringliggende arealer, og til lodsejernes anførende om, at de efter en tørlægning af Tømmerby Fjord ville have mulighed for en fordelagtig udnyttelse af afgrøderne på de tørlagte arealer, bemærkes det, at lodsejerne formentlig ikke kan have noget krav på at have adgang til udnyttelse af de afgrøder, der eventuelt kan oparbejdes på fjorden. Randarealerne på begge sider af Østerild Fjord og Arup-Vesløs Vejle har allerede under de nuværende forhold afgørende gavn af den beskyttelse imod saltvandsoversvømmelser, som de har opnået ved opførelse af dæmningen, men de ville opnå en yderligere fordel, såfremt vandstanden i vejlerne blev sænket som fastsat i koncessionsvilkårene. Man har på grundlag af et af lodsejerne selv fremsat forslag overvejet muligheden af, at der til ejerne af disse arealer, som vederlag for, at der må gives afkald på en sådan yderligere forbedring af arealerne, afstås visse arealer fra vejlerne, og vejleejerne har erklæret sig villige til med henblik herpå at afstå til lodsejerne på vestsiden af Østerild Fjord den såkaldte lille inddigning ved Hovsør, jfr. bilag 9, og til lodsejerne på sydsiden af Arup-Vesløs Vejle arealet mellem jernbanen og kommunevejen over vejlen, jfr. bilag 10, imod en betaling, som fastsættes af udvalget, og på betingelse af, at der til gengæld for en sådan indrømmelse gives vejleejerne ubetinget ejendomsret til restarealerne. Det førstnævnte areal, som omfatter ca. 55 ha, giver under de nuværende afvandingsvilkår ikke ret stor afgrøde, men arealet er i sig selv af fortrinlig bonitet, og vil være velegnet til intensiv udnyttelse efter en lokal afvanding, som eventuelt vil kunne gennemføres med støtte i henhold til landvindingsloven. Det sidstnævnte areal er ikke af særlig fremragende bonitet, idet det hovedsageligt består af et tyndt græsskjold på sandunderlag, og det vil derfor næppe være særlig godt egnet til kunstig afvanding og intensiv udnyttelse, men det afgiver under de nuværende vandstandsforhold en tålelig god sommergræsning.

Med hensyn til lodsejernes krav om, at Klastrup Bæks udløb skal føres tilbage til landkanalen ved Vejlodde, skønner udvalget, at lodsejerne tillægger en tilbageførelse af Klastrup Bæk til landkanalen større betydning, end den kan antages at ville få. Oplandet til Klastrup Bæk udgør ca. 2 100 ha. Med en almindelig sommervandføring kan afstrømningen formentlig påregnes at være ca. 4 l pr. sek. pr. km² af oplandet, hvilket vil give 7 300 m³ vand pr. døgn, og denne vandmængde vil fordelt på hele det ca. 1 500 ha store vandareal give en vandspejlsstigning på ca. 0,5 mm i døgnet, eller, såfremt slusen er lukket uafbrudt i 14 dage, ialt ca. 7 mm. Med en almindelig forårsafstrømning svarende til 15 l pr. sek. pr. km² vil vandspejlsstigningen hidrørende fra Klastrup Bæk blive ca. 2,6 cm i en 14-dages periode med lukkede sluser, og med maksimal afstrømning, hvilket som gennemsnit for en 14-dages periode næppe kan anslås til mere end ca. 40 l pr. sek. pr. km², vil den af Klastrup Bæk i en sådan periode foranledigede vandspejlsstigning blive ca. 7 cm. Den skete forlægning af Klastrup Bæk er i sin tid gennemført efter kendelse af en landvæsenskommission, og under hensyn til de ovenfor anførte små vandspejlsstigninger, som denne forlægning kan påregnes at foranledige i det relativt store reservoir, finder udvalget ikke tilstrækkelig anledning til nu at foreslå Klastrup Bæks udløb ført tilbage til Tømmerby Fjordkanalen. En tilbageføring af Klastrup Bæk vil imidlertid dog naturligvis formindske de uønskede vandspejlsstigninger i Østerild Fjord noget, og da sluserne for landkanalen er rigelig store, selv om afløbet fra Klastrup Bæk føres tilbage til landkanalen, kan der ikke af tekniske grunde være noget til hinder for, at en sådan tilbageføring gennemføres, såfremt de deri interesserede lodsejere kan opnå overenskomst derom med de lodsejere ved den nederste del af Klastrup Bæk og i Læsvig Enge, som har fordelen af den foretagne forlægning af bækken, eller ved en fornyet landvæsenskommissionsforretning kan få kommissionens kendelse for, at bækkens udløb skal føres tilbage til landkanalen på trods af de interesser, som de nævnte andre lodsejere har i bevarelsen af de nuværende forhold, idet alle de ved den lovligt gennemførte forlægning opnåede vederhævede rettigheder, som således tilsidesættes, i så fald formentlig må erstattes de pågældende lodsejere. Udvalget er dog enig om, at slusen (ved Hovsørrøn) mellem Østerild Fjord og Limfjorden, efter at Klastrup Bæk har fået afløb til Østerild Fjord, er et af de svagest dimensionerede led i det samlede afvandingsanlæg, og at det derfor kunne være hensigtsmæssigt at udvide denne sluse; eventuelt ved opførelse af en ny sluse ved siden af den eksisterende og med tilsvarende gennemstrømningsprofil.

Med hensyn til *vedligeholdelse* af det samlede anlæg — kanaler, dæmninger og sluser — har udvalget efter den foretagne besigtigelse ikke fundet noget væsentligt at udsætte, bortset fra, at vedligeholdelsen af landkanalen omkring Tommerby Fjord lader en del tilbage at ønske. Dog trænger sluserne for landkanalerne til en istandsættelse, og vedligeholdelsen af afløbet fra dem synes ikke til enhver tid at have været effektivt, og desuden ville en uddybning af landkanalerne udover de nugældende bestemmelser være ønskelig.

Bestyreren af vejlerne har på vejleerjernes vegne erkendt den mangelfulde oprensning af landkanalen omkring Tømmerby Fjord, men udtaler, at det næsten er umuligt at holde denne kanal i orden, hvorfor han har henstillet til overvejelse, såfremt afvandingen af Tømmerby Fjord opgives, at denne landkanal nedlægges, og de omkringliggende arealer afvandes direkte til fjorden, hvilken ordning vil være fordelagtig for de omkringboende lodsejere. Vejleerjerne har erklæret sig villige til at medvirke ved en sådan nedlæggelse af landkanalen.

Uanset at der som nævnt ikke i øjeblikket med rette kan gøres væsentlige indvendinger imod vedligeholdelsen af kanaler og sluser, rinder udvalget det dog forståeligt,

at lodsejerne kan føle sig noget utrygge ved, at der ikke føres nogen effektiv kontrol med vejleerjernes opfyldelse af vedligeholdelsespligten og med driften af sluserne.

Udvalget må være enig med Limfjordsudvalget af 1932 om, at vedligeholdelsen af dæmninger og sluser mest formålstjenligt kan sikres ved oprettelse af digelag, i hvis bestyrelser lodsejerne får en rimelig repræsentation, hvorved der sikres dem indseende med og indflydelse på de nødvendige vedligeholdelsesarbejders udførelse. Udvalget kan derfor tiltræde det i Limfjordsudvalgets betænkning fremsatte forslag om oprettelse af digelag til sikring af vedligeholdelsen af diger og sluser m. v. og underkastet et effektivt tilsyn. Der foreslås oprettet et digelag for hvert af de to, indbyrdes uafhængige områder af Vejlerne.

Det østlige digelag bør omfatte såvel Bygholm og Selbjerg Vejler med Lund Fjord som de tilgrænsende lave arealer, herunder arealerne i Torup og Klim m. v. indtil tværdiget ved Gøttrup, idet dæmningen ved Bygholm og diget videre østpå over Klim Holme i forbindelse med tværdiget ved Gøttrup danner en sammenhængende højvandsbeskyttelse. *Det vestlige digelag* bør omfatte Østerild Fjord og Arup-Vesløs Vejle samt Tømmerby Fjord og desuden alle de tilgrænsende lave randarealer, herunder Læsvig Enge.

Oprettelsen af de to digelag må, som foreslået af Limfjordsudvalget, *ske* under medvirken af en kommission, som træffer endelig bestemmelse om alle detailspørgsmål vedrørende vedligeholdelse af dæmninger og diger med tilhørende sluser samt om afvandingsforholdene, afgør, hvilke arealer der skal omfattes af digelagene, og fastsætter regler for valg af digelagsbestyrelse og fordeling af vedligeholdelsesudgifterne på digelagernes medlemmer.

Under hensyn til, at randarealerne omkring vejlerne har en ganske åbenbar interesse i tilstedeværelsen og vedligeholdelsen af dæmningsanlægget, til, at lodsejerne selv har udtrykt ønske om, at der fremtidigt ofres mere på at få sluserne åbnet tidligere om foråret og holdt mere effektivt fri for de periodiske spærringer på fjordsiden, som uroligt vejr foranlediger, samt til det foran anførte, at lodsejerne under de nuværende forhold ikke skønnes at have nogen absolut sikkerhed for anlæggenes vedligeholdelse på en for dem fuldt tilfredsstillende måde, skønnes det rimeligt, at der pålægges randarealerne en forholds-mæssig andel af de samlede vedligeholdelsesudgifter.

Anlæggenes nuværende tilstand.

På grundlag af de foretagne undersøgelser af de enkelte dele af anlæggen, suppleret med en af Hedeselskabet efter udvalgets anmodning foretaget opmåling af alle anlæg i marken, gives der nedenfor en kort redegørelse for disses nuværende tilstand:

Det østlige digelagsområde.

Hoveddæmningen over Bygholm Vejle er vel vedligeholdt og er over store strækninger på fjordsiden beskyttet mod bølgeslag med glacis. Dæmningskronen ligger næsten overalt i kote 2,60—2,80 m, højden svigter lidt imod dæmningsenderne. Kronebredden er fra 2,5 til 4,0 m og anlæg på sideskråningerne er gennemgående 2,0 imod vejlen og 4,0 imod fjorden.

Diget over Klim og Gøttrup Fjordholme er en del beskadiget ved kreaturfærdsel og lignende; dets dimensioner er i det hele mindre. Dikekronen ligger i kote ca. 2,5 m i nordvestenden og falder til 2,2 m ved Gøttrup Fløj dige; kronebredden er 0,6 til 1,2 m og anlæg på

sideskråningerne gennemgående 1,5 á 2,0 imod land og 2,5 a 3,0 imod fjorden. Diget har, bortset fra, at det ligger på et sted i Limfjorden, hvor store højvande kan befrygtes, en gunstig beliggenhed, idet det er opført på terræn i kote 1,0 m og derover bagved et indtil 1 km bredt forland bestående af langagtige holme.

Fløj diget nord for Nørre Bjærg Aa er gennemgående utilstrækkeligt både med hensyn til højde og dimensioner. Det har næppe betydning, så længe fjorddiget til Aggersborg er intakt, men en rekonstruktion af fløj diget er nødvendig, hvis det skal danne grænse for det påtænkte nyoprettede digelag.

Diget øst for Bygholm Vejle forløber fra hoveddæmningen langs østre landkanal til Han Vejle, hvor det svinger mod vest og følger Han Vejle til Kærupholme. Digekronen ligger gennemgående i kote 1,4—1,7 m, kronebredden er fra 2,0 til 2,5 m og skråningsanlæg 2,0 a 2,5 på begge skråninger. Mellem Han Vejle og Bygholm Vejle er der ved digets udgangspunkt ved Kærupholme anlagt et mindre underløb 0,2 m bredt og 0,35 m højt med bundkote \div 0,39 m. Ved Han Vejle ca. 500 m fra digets vestlige ende er der i diget indbygget et vindmotoranlæg med snegl. Sneglekummens øverste kant ligger i kote 1,14 m. Langs østre landkanal har der tidligere været et antal gennemløb til brug ved vanding af den inddæmmede vejle. Gennemløbene benyttes ikke længere, og resterne af dem bør fjernes i forbindelse med istandsættelse af diget på deres sted. Tæt ved hoveddæmningen findes rester af et overfaldsbygværk. Overfaldsåbningen, som har haft en bredde af ca. 4 m, er fyldt op til kote 1,05 m.

Afvandingen af de områder, som vil falde ind under det fremtidige digelag, sker gennem seks sluser.

1. *Sluse i Gøttrup Fløjdigte*. Slusen, der danner gennemløb for en kanal fra Gøttrup Strand til Nørre Bjærg Aa, har 2 stk. 1,15 m brede, 1,0—1,05 m høje åbninger med tærskel i kote \div 0,14 m. Den er forsynet med selvvirkende klapper og på indvendig side med false for stemmeplanker. Bygværket er i god og brugbar stand.

2. *Sluse for søndre kanal i Klim-Gøttrup diget* ca. 820 m fra fløjdiget. Slusen har 2 kvadratiske åbninger á 1,0 X 1,0 m med selvvirkende klapper og med tærskel i kote \div 0,25 m. Den er indvendig forsynet med false til anbringelse af stignbord. Bygværket er i god og brugbar stand.

3. *Sluse for Sløjkanalen*. Slusen er opført år 1880, senere udvidet. Den har 4 stk. 1,5 m brede, ca. 1,4 m høje åbninger og 2 stk. 0,95 m brede ca. 1,25 m høje åbninger. Tærskelkoter henholdsvis \div 0,66 m (4 åbninger) og \div 0,46 m (2 åbninger). Den er forsynet med selvvirkende klapper og med stignbord. Bygværket er så forfaldent, at fomyelse er påkrævet.

4. *Østlige sluse for Bygholm Vejles østre landkanal*. Slusen har 6 stk. ca. 1,2 m brede, 1,1 m høje åbninger med tærskel i kote \div 0,45 m. Den er forsynet med selvvirkende klapper og med stignbord, og er udformet som bro med 3,20 m bred kørebane. Slusens fløjmur og midterpille er noget beskadiget af is og frost og bør udbedres, alt træværk og beslag bør fomyes, men iøvrigt er bygværket i brugbar stand.

5. *Vestlige sluse for Bygholm Vejles østre landkanal*. Slusen har 5 stk. ca. 1,2 m brede, 1,4 m høje åbninger med tærskel i kote \div 0,37 m. Den er forsynet med selvvirkende klapper og med stignbord og er udformet som bro med 3,15 m bred kørebane. Bygværkets tilstand er som den østlige sluses (nr. 4), således at udbedring af fløje og midterpille samt fomyelse af træværk og beslag skønnes påkrævet.

6. *Sluse for afløb fra Selbjerg Vejle*. „Tunnelsluse“. Slusen er opført 1901, istandsat

1946. Den har een åbning 3,65 m bred, 1,46—2,06 m høj (buedæk) og med tærskel i kote \div 1,38 m. Den er forsynet med selvvirkende porte og med ud- og indvendige stemmefalse. Bygværket er i god og brugbar stand.

Af vandløbene, som fører til de nævnte sluser, fremhæves Sløjkanalen, Bygholm Vejles østre landkanal og afløbet fra Selbjerg Vejle.

Sløjkanalen, amtsvandløb nr. 1 i Thisted amt, afvander betydelige arealer i Klim, Gøttrup og Kettrup sogne, hvoraf store dele er lavtliggende og udsatte for oversvømmelser. Kanalen har på de nederste 4 500 m ovenfor slusen (nr. 3) ifølge regulativet (fra 1932) blindbredde 7,0 og fald 1 : 10 000. Bundkoten ved slusen er, svarende til regulativets bestemmelser, ca. \div 0,17 m.

Landkanalen øst for Bygholm Vejle strækkende sig fra Lund Fjord til slusen i fjorddæmningen er optaget som amtsvandløb under Thisted amtsråds tilsyn. Vandløbet er delt i to strækninger, nemlig amtsvandløb nr. 11, der strækker sig fra det åbne vand i Lund Fjord indtil tværdæmningen ved Kænvyholme, og amtsvandløb nr. 8, som strækker sig fra denne tværdæmning til den vestlige betonsluse i hoveddæmningen ved fjorden.

For amtsvandløb nr. 11 er der i regulativ af april 1932 i henhold til overlandvæsenskommissionskendelse af 23. marts 1930 fastsat følgende dimensioner: Bundbredde 4 m og skråningsanlæg 2 : 1, medens dybden er afmærket ved anbringelse af 7 bundpæle, som giver vandløbet et fald på 1 : 10 000. Bundpælenes koter er i regulativet angivet i forhold til et nivellementsfixpunkt på jernbanebroen, men deres nøjagtige højde i forhold til „Dansk Normalnul“ er ikke oplyst. Vandløbets bund ved udløbet i amtsvandløb nr. 8 skønnes at ligge omtrent i kote \div 0,45 m.

For amtsvandløb nr. 8 er der i regulativ af 1890 fastsat en bundbredde varierende fra 10 alen ved vandløbets øverste ende til 14 alen ved slusen i hoveddæmningen ved fjorden, medens der med hensyn til dybde og fald kun anføres: „Strømløbet har intet Fald, og Dybden skal være den nuværende Bund med Fjernelse af mulige Ujævnheder“. Disse dimensionsangivelser refererer til bestemmelser truffet ved landvæsenskommissionsforretning af 18. november 1889.

Ved en den 9. september 1948 foretagen besigtigelse skønnedes vandløbets bund ved overgangen mellem amtsvandløb nr. 11 og amtsvandløb nr. 8 at ligge ca. 30 cm dybere end vandløbsbunden 6 km nærmere ved fjorden, og det kan under disse forhold ikke undre, at der var aflejret lidt dynd over bunden i den nordligste del af vandløbet. På den største del af vandløbsstrækningen var bunden imidlertid fast, rent sand, formentlig den oprindelige fjordbund. Nogen materialvandring i vandløbet forekommer åbenbart ikke, selv ikke af den ganske lette dynd, der er aflejret i vandløbets nordlige del. Dette iagtoges ganske tydeligt ved den gennembrudte tværdæmning udfør Torup Holme. Da denne tværdæmning, som i sin tid blev anvendt til opstemning af vandet i landkanalen, blev gennembrudt for mange år siden, dannedes der på brudstedet et flere meter dybt og ret langstrakt hul, og selv i dette hul, hvor vandhastigheden til enhver tid er ganske forsvindende, finder der ingen dyndaflejring sted. Det er således tydeligt, at dynd, der ved lavvande i kanalen trækkes ud i denne fra siderne, ikke kan forventes fjernet igen ved udskylning, men må fjernes ved periodiske oprensninger. Udover sådanne periodiske hovedoprensninger vil oprensningsarbejdet hovedsageligt komme til at bestå i bekæmpelse af plantevæksten i kanalen og navnlig langs kanten af denne. Ved besigtigelsen var kanalens vedligeholdelsestilstand god, idet bredden skønnedes at være i overensstemmelse med regulativet, og der

jøvrigt ikke konstateredes andre mangler end den nævnte, forholdsvis ubetydelige dynd-aflejrning i kanalens nordre del.

Regulativets bestemmelse om, at bunden i amtsvandløb nr. 8 skal følge den gamle fjordbund, er upraktisk. Udvalget må finde det hensigtsmæssigt, at man søger denne bundlinie nærmere fikseret til støtte for kontrollen med vedligeholdelsesarbejdet. Vejle-ejerne har erklæret sig villige til at medvirke herved, idet de dog har bemærket, at de for deres vedkommende kun er interesseret i kanalen af hensyn til afstrømningen fra Lund Fjord, og at de ikke mener at være forpligtede til at ofre mere på kanalen, end hvad der er nødvendigt for at holde den i overensstemmelse med de nuværende regulativmæssige bestemmelser, således at ejerne af de tilgrænsende lave arealer, som eventuelt måtte være interesseret i en yderligere uddybning eller udvidelse af kanalen, selv må bære omkostningerne derved. Vejle-ejerne har i denne forbindelse yderligere anført, at oprensningen af kanalen er blevet vanskeliggjort ved gennemførelse af nogle grundforbedringsarbejder, der er foretaget i Vust, og som har bevirket, at der føres en del sand ud i kanalen.

Hedeselskabet har i sit forslag af juni 1947 til afvanding af vejlerne foreslået landkanalen udvidet til følgende dimensioner: Bundbredde 12 m, skråningsanlæg 1,5, bundkote ved slusen $-0,50$ m og fald 1 : 20 000. Med disse dimensioner angives kanalen at kunne sænke normalvandstanden i Lund Fjord ca. 20 cm (fra kote $+0,50$ til kote $+0,30$). En sådan sænkning af vandspejlet vil være af værdi for de lave arealer omkring Lund Fjord samt i Torup-Klim Enge øst for kanalen. Efter en nu af Hedeselskabet foretagen opmåling af kanalen må udgifterne ved en udvidelse af kanalen som foreslået anslås til ca. 140 000 kr.

Med hensyn til dette spørgsmål er der fra lodsejernes side udtrykt interesse for den af Hedeselskabet foreslåede forbedring af forholdene.

Afløbet fra Selbjerg Vejle, Glombæk, har gennem en parallelt med hoveddæmningen gående kanal afløb gennem den såkaldte tunnelsluse. I en afstand af ca. 3200 m fra hoveddæmningen findes i Glombæk et ubenyttet slusebygværk (Krapslusen) i forbindelse med en tværdæmning tværs over hele vejleområdet. Bygværket har 6 stk. 0,95 m brede, 1,2 m høje åbninger med tærskel i kote $\div 2,20$ m, over disse åbninger findes et lignende antal 0,95 m brede, 0,75 m høje tilmurede åbninger, hvis tærskel har ligget i kote $\div 0,47$ m. Af træværk og beslag til de selvvirkende klapper findes kun uanvendelige rester. Bygværket foreslås fjernet i et sådant omfang, at vandløbsprofilen frit kan føres igennem. Glombæk har jøvrigt med hensyn til dybde og bredde så rigelige dimensioner, at vandstanden i Selbjerg Vejle normalt frit vil kunne følge vandstandsvariationerne i Limfjorden. Interesseret i lav vandstand (i dyrkningstiden) i Selbjerg Vejle er foruden de tilgrænsende lave arealer de til Vabesgaard Bæk stødende arealer.

Da slusen i hoveddæmningen, hvor Glombæk når denne, den såkaldte pumpe-sluse, er sat ud af drift, beherskes vandstanden i Selbjerg Vejle helt af en i 1946 opført sluse i parallelkanalen. Denne sluse, „Regulereslusen“, har 6 stk. 0,75 m brede, ca. 1,8 m høje åbninger med tærskel i kote $\div 1,78$ m. Den er forsynet med såvel selvvirkende klapper som med stigbord.

Det vestlige digelagsområde.

Hoveddæmningen fra Hovsør over Hovsørrøn til Arup er i hovedtrækkene i god stand og vel vedligeholdt. Den er på store strækninger beklædt med glacis, og er imod Limfjorden beskyttet ved en række høfder. Dæmningskronen ligger gennemgående over kote 2,50 m, på de nærmeste 500 m ved Hovsør dog kun omkring kote 2,10 m. Krone-

bredden er fra 2,5 til 4,0 m og anlæg på sideskråningerne ligger mellem 2,0 og 3,0 på begge sider.

På den mod Østerild Fjord vendende side er skråningsfoden over en ca. 300 m lang strækning beskadiget ved bølgeslag.

Dæmningen synes ikke at være ganske tæt overalt; med et udvendigt vandspejl ca. 0,5 m højere end det indvendige er gennemsvivning tydelig på ialt 30—50 m af dæmningen. Gennemsvivningen synes at finde sted i den dybereliggende dæmningsfyld, som antages at bestå af flintesten og kalkknole.

Diget øst for Østerild Fjord forløber fra hoveddæmningen langs Tømmerby Fjord kanalen og videre langs Klastrup Bæks tidligere løb til højt terræn nord for Østerild Fjord.

Digets tilstand er noget varierende, på strækningen fra hoveddæmningen til dykker-slusen er det stærkt beskadiget på den mod Østerild Fjord vendende side, det samme gælder strækningen langs Klastrup Bæks tidligere løb. Langs den dobbelt inddigede del af Tømmerby Fjord kanal er digets tilstand god. Dikekronen ligger gennemgående i kote 1,20 til 1,50 m, men falder i den nordre ende til under 1,0 m. Anlæg på sideskråninger fra 1,5 til 3,0 med størst anlæg langs den dobbelt inddigede kanal. I nærheden af hoveddæmningen findes rester af et overfaldsbygværk; overfaldsåbningen, som har haft en bredde af ca. 7 m, er fyldt op til kote ca. 1,0 m.

Diget omkring Arup-Vesløs Vejler begynder som fløjdig ved Nørre-Arup, fører i nordvestlig retning til Tømmerby Fjord kanalen, som følges parallelt med det omtalte dige øst for Østerild Fjord; ved Vejlodde drejer diget sammen med kanalen i nordøstlig retning og følger denne indtil jernbanedæmningen, som diget tilslutter sig, og som tjener som dige til Storeholm, hvis terræn er tilstrækkeligt højt. Fra Storeholm fører diget mod øst over Lilleholm til højt terræn syd for Mømer. Diget er, hvor det følger kanalen, i temmelig god stand, men har noget varierende højde. Strækningen fra Nørre-Arup til kanalen, og diget øst for Storeholm er i mindre god stand. Dikekronen ligger i kote 0,8 til 1,5 m. Mellem Nørre-Arup og kanalen findes lavere kronekoter og strækninger, hvor dige savnes. Kronebredden varierer mellem 1,0 m og 1,5 m og skråningsanlægget mellem 1,5 og 2,0. Langs den dobbelt inddigede kanalstrækning har diget været benyttet til kørende færdsel.

Ved kommunebroen over Tømmerby Fjord kanalen ved Vejlodde (Rødebro) findes en tredelt gennemløbsåbning i diget med samlet bredde ca. 3,8 m og tærskel i kote + 0,14 m. Bygværket er i slet og kassabel tilstand. Mellem Rødebro og jernbanedæmningen findes endvidere to ubefæstede overløb med dikekronen i henholdsvis kote + 0,81 m og kote + 0,97 m.

Afvandingen af de inddæmmede områder sker gennem to sluser i hoveddæmningen og et underløb under Tømmerby Fjord kanalen mellem Arup-Vesløs Vejle og Østerild Fjord.

1. *Sluse ved Arup for Tømmerby Fjord kanal.* Slusen har 10 stk. 1,25 m brede og 1,25 m høje åbninger med tærskel i kote - 1,1 m. Den er forsynet med selvvirkende klapper og med stigningsbord og er bygget som bro med 3,5 m kørebane. Ved opmålingen juli 1952 var kun de 5 østlige åbninger i drift. Slusens fløjmur og midterpiller er noget beskadiget af is og frost og bør udbedres. Alt træværk og beslag bør fornyes. Iøvrigt er bygværket i brugbar stand.

2. *Sluse ved Hovsørrøn.* Slusen er opført 1901, istandsat 1946. Den har en åbning 3,15 m bred, 1,75 m høj og med tærskel i kote - 1,11 m. Den er forsynet med selvvirkende porte og med ud- og indvendige stemmefalse. Bygværket er i god og brugbar stand.

3. *Gennemløb under Tømmerby Fjord kanal, „Dykkerlusen“.* Gennemløbet er et 42 m langt bygværk bestående af to 1,40 m brede og ca. 1,5 m høje ledninger, som under kanalen forbinder Arup-Vesløs Vejle og Østerild Fjord.

Underløbet blev oprindeligt udført i forbindelse med pumpeanlægget, som oppumpede vand fra Arup-Vesløs Vejle i Tømmerby Fjord kanalen, og dets opgave var at lede vandet fra Østerild Fjord til pumpekanalen i Arup-Vesløs Vejle, således at vandstanden samtidig sænkedes i Østerild Fjord (jfr. Limfjordsudvalgets betænkning af 1934, side 125).

Landkanalerne. Disse kanaler strækker sig fra Tømmerby Aa's udløb i Tømmerby Fjord til begge sider rundt om fjorden til jernbanebroen og herfra videre langs den nordvestlige bred af Arup-Vesløs Vejle til Vejlodde, mod sydøst til Arup i en inddæmmed kanal og derefter videre langs østkanten af Østerild Fjord til slusen i hoveddæmningen. Kanalerne er i realiteten amtsvandløb ligesom den foran omtalte østre landkanal for Bygholm Vejle, idet de i henhold til landvæsenskommissionskendelse af 5. februar 1877 er „underkastet det offentlige Tilsyn efter Bestemmelser om større offentlige Vandløb“, og de har siden anlæggets etablering været administreret som amtsvandløb under Thisted amtsråds tilsyn, men der er ikke affattet noget regulativ for vandløbene.

I landvæsenskommissionskendelse af 30. marts 1885 er disse kanalers dimensioner fastsat således, at kanalerne fra Tømmerby Aa's udløb langs østsiden af Tømmerby Fjord indtil „Thyholm“ og langs vestsiden af fjorden indtil „Langvad Sluse“ skal have en bundbredde på mindst 4 alen, medens kanalerne fra disse punkter videre til „Tovsig Sluse“ (ved jernbanebroen) skal have bundbredden 5 alen. Fra Tovsig Sluse til Vejlodde skal bundbredden være 6 alen og på strækningen fra Vejlodde til slusen i hoveddæmningen 8 alen. I landvæsenskommissionskendelse af 3. december 1896 blev bredden på sidstnævnte strækning ændret til 12 alen. Om kanalerne dybde bestemmes det i kendelsen af 20. april 1885 „at der gives dem et jævnt Fald uden Forhindringer i Bunden med mindst 1 Alens Dybde“.

De således fastsatte dimensioner er dog ikke helt i overensstemmelse med de dimensioner, hvorefter vedligeholdelsesarbejderne foretages, idet der i hvert fald siden 1920 og formentlig også i nogen tid før dette tidspunkt er regnet med følgende bredder af kanalerne, uden at man er i stand til at henføre afvigelseerne til nogen kommissionsafgørelse eller et derom indgået forlig.

Strækningen fra Tømmerby Aa øst om fjorden til jernbanebroen	6 alen
Strækningen fra Tømmerby Aa vest om fjorden til jernbanebroen	3 —
Strækningen fra jernbanebroen til Vejlodde	9 —
Strækningen fra Vejlodde til slusen i fjorddæmningen	12 —

Ved en den 9. september 1948 foretagen besigtigelse var oprensningstilstanden i kanalen på strækningen fra jernbanen til fjorden i det store og hele tilfredsstillende i forhold til de ovenfor anførte dimensioner, kun manglede kanalen noget i bredde på en kort strækning nedenfor knæpunktet ved Vejlodde. Så længe Klastrup Bæk føres direkte ud i vejen ved Østerild, kan der imidlertid ikke være nogen afgørende motivering for det pludselige spring i kanalbredden ved Vejlodde, og den forekommende mangel i kanalbredden må derfor siges at være uden betydning. Såfremt Klastrup Bæk igen bliver ført tilbage til landkanalen, må denne derimod naturligvis igen oprenses med sin fulde bredde helt op til tilløbet fra Klastrup Bæk.

Kanalstrækningen omkring Tømmerby Fjord er efter de fra bestyreren af vejlerne modtagne oplysninger vanskelig at vedligeholde, og det er ubestrideligt, at vejlejerne for-

såvidt angår denne kanalstrækning ikke har opfyldt forpligtelsen til at holde den i forskriftsmæssig stand. Det bemærkes dog i denne forbindelse, at hverken de omkring Tømmerby Fjord beliggende arealer eller Læsvig Enge har nogen interesse i fortsat pumpning på vejlerne. Arealerne omkring Tømmerby Fjord vil endda kunne opnå en mærkbar forbedring af de nuværende afvandingsforhold, såfremt vejleeejernes forslag om nedlægning af landkanalen omkring Tømmerby Fjord gennemføres, og de tilgrænsende arealer derefter afvandes direkte til fjorden.

Udvalget vil finde det formålstjenligt, at dette forslag om nedlæggelse af landkanalen omkring Tømmerby Fjord og afvanding af de tilgrænsende arealer direkte til fjorden gennemføres, idet dette efter udvalgets opfattelse vil medføre mærkbare fordele såvel for vejleeejerne som for lodsejerne. De i denne anledning nødvendige afgørelser med hensyn til, hvilke vandløb der skal graves igennem til fjorden, og hvilke strækninger af den nedlagte landkanal, der i tilslutning hertil skal bibeholdes som afvandingsgrøfter, samt hvorledes udgifterne ved etableringen og vedligeholdelsen af disse vandløbsstrækninger skal fordeles, må overlades til en dertil bemyndiget kommission.

Forbindelseskanalen mellem Arup-Vesløs Vejle og Østerild Fjord har bundkoter mellem \div 0,60 m og \div 1,35 m, bundbredden er ca. 3,0 m vest for og mellem 3,0 og 8,0 m øst for dykkerslusen.

Den østlige del af Arup-Vesløs Vejle herunder området mellem Storeholm og Lilleholm nord for jernbanedæmningen af vandes til en mindre kanal med et 25 m langt underløb af 2 stk. 18" rørledninger under jernbanedæmningen og et 8 m langt underløb af 90 cm spidsbundsror under kommunevejen Vesløs-Østerild. Underløbene ligger med bunden i kote \div 1,1 m under jernbanen og i kote \div 1,60 m under kommunevejen. Af hensyn til en tilfredsstillende afvanding af området ovenfor kommunevejen bør der foretages en regulering og uddybning af den omhandlede kanal.

Forslag til fremtidige dimensioner af de anlæg, der skal overdrages de foreslåede digelag.

På grundlag af de foretagne opmålinger af anlæggene i marken har Hedeselskabet efter anmodning fremsat et forslag til en hensigtsmæssig udbedring af anlæggene før disse afleveres til digelagene til fremtidig vedligeholdelse. Efter en supplerende drøftelse af dette forslag med Hedeselskabet foreslås det, at de fremtidige dimensioner for anlægget fastsættes således:

1. Det østlige område:

a. Dæmninger og diger.

Bygholmdæmningen:

Kronekote ved vestenden 2,35 m og ved østenden 2,65 m, kronebredde 3,0 m, skråningsanlæg mod Limfjorden 4,0 og mod vejlearealet 2,0.

Klim-Gøttrup Fjorddige:

Kronekote ved Bygholmdæmningen 2,65 m og ved Gøttrup Fløjdige 2,60 m. Kronebredde 1,50 m, skråningsanlæg mod Limfjorden 4,0 og mod land 2,0.

Gøttrup Fløjdige:

Kronekote ved fjorddiget 2,60 m derefter jævnt aftagende til 2,20 m i 1 070 m's afstand fra fjorddiget, derpå vandret krone til en afstand af 2 300 m fra fjord-

diget, endelig ligeledes vandret digekrone i kote 2,00 m fra 2 600 m til 3 700 m fra fjorddiget, idet kronekoten aftager jævnt over den mellemliggende strækning (afstand 2 300—2 600 m). Kronebredde 2,0 m og skråningsanlæg 2,0 til begge sider.

Landkanaldige fra Kærupholme til Bygholmdæmningen:

Kronekote 1,5 m, kronebredde 2,0 m, skråningsanlæg 2,0 til begge sider.

b. Sluser.

Sluse i Gøttrup Fløjdig:

Denne sluse danner gennemløb for Bredsande vandløbet fra Gøttrup Strand til Nørre Bjerge Aa. Den har 2 stk. 1,15 m brede, 1,0—1,05 m høje åbninger med selv-virkende klapper, tærskelkote \pm 0,14 m.

Sluse for søndre kanal (i Klim-Gøttrup diget ca. 820 m fra fløjdiget):

Har 2 stk. 1,0 X 1,0 m åbninger med selv-virkende klapper, tærskelkote \div 0,25 m.

Sluse for Sløjkanalen:

Foreslås ombygget med 5 stk. 1,5 m brede åbninger med selv-virkende klapper, 1,4 m høje og med tærskel i kote \div 0,65 m.

Østlig sluse for Bygholm Vejles østre landkanal:

6 stk. ca. 1,2 m brede, 1,1 m høje åbninger med selv-virkende klapper, tærskelkote — 0,45 m. Slusen er desuden forsynet med stibord og er udbygget som bro med 3,2 m bred kørebane.

Vestlige sluse for Bygholm Vejles østre landkanal:

5 stk. ca. 1,2 m brede, 1,4 m høje åbninger med selv-virkende klapper. Tærskelkote — 0,37 m. Slusen er desuden forsynet med stibord og er udbygget som bro med 3,15 m bred kørebane.

Sluse ved Bygholm (Tunnelsluse):

3,65 m bred, 1,46—1,06 m høj åbning med selv-virkende porte. Tærskelkote \pm 1,38 m.

Regulereslusen i Glombæk:

6 stk. 0,75 m brede, ca. 1,8 m høje åbninger med tærskel i kote — 1,78 m. Den er forsynet med såvel selv-virkende klapper som med stibord.

c. Afvandingskanaler.

Bygholm Vejles østre landkanal:

Bundkote ved Lund Fjord \div 0,18 m og ved sluserne \div 0,60 m, fald på bundlinie 0,05 ‰. Bundbredde fra Lund Fjord til Vestre Vandløb i Torup 10,0 m, herfra til Torup-Klim sogneskel 12,0 og herfra til sluserne 15,0 m. Anlæg på sideskråninger 2,0.

Glombæk:

Bundkote ved Selbjerg Vejle \div 0,73 m, ved Tunnelsluse \div 0,95 m, fald 0,05 ‰, bundbredde 8,0 m, anlæg 1,5.

Udgifterne ved en istandsættelse af anlæggene med de foran angivne dimensioner anslås skønsmæssigt til følgende beløb:

1. Udbedring af Bygholmdæmningen 5 000 kr.
2. Klim-Gøttrup Fjorddige 60 000 -

3. Gøttrup Fløjdige	34 000 kr.
4. Diget langs østre landkanal	5 000 -
5. Ny sluse for Sløjkanalen	65 000 -
6. Reparation af de to sluser for østre landkanal.....	16 000 -
7. Østre landkanal	140 000 -
8. Glombæk	2 000 -
9. Forskellige og uforudsete udgifter	93 000 -
Ialt for østre digelagsområde	420 000 kr.

2. Det vestlige område:

a. Dæmninger og diger.

Arupdæmningen:

Kronekote 2,35 m, kronebredde 3,0 m, skråningsanlæg mod Limfjorden 3,0 og mod Østerild Fjord 2,0.

Kanaldigerne langs Tømmerby Fjord kanal fra jernbanedæmningen til Arupdæmningen:

Kronekote 1,20 m, kronebredde 1,5 m og skråningsanlæg 2,0 til begge sider.

b. Sluser.

Sluse ved Arup:

10 stk. 1,25 X 1,25 m åbninger med selvvirkende klapper.

Tærskelkote ÷ 1,10 m. Slusen er desuden forsynet med stibord og er udbygget som bro med 3,5 m bred kørebane.

Sluse ved Hovsørrøn:

3,15 m bred, 1,75 m høj åbning med selvvirkende porte.

Tærskelkote ÷ 1,11 m. Slusen udvides ved opførelse af en ny sluse med samme gennemstrømningsprofil som den eksisterende og anbragt ved siden af denne.

Dykker sluse:

2 stk. 42 m lange rektangulære genemløb under Tømmerby Fjord kanal 1,4 m brede, 1,5 m høje.

c. Afvandingskanaler.

Tømmerby Fjord kanal:

Bundkote ved Mømer (udløb fra Tømmerby Fjord) ÷ 0,40 m og ved sluse i Arupdæmningen ÷ 1,00 m. Fald på bundlinie 0,065 ‰, bundbredde 6,0 m, anlæg på sideskråninger 1,5.

Kanal i Arup-Vesløs Vejles østlige del:

Bundkote ved Lilleholm (ca. 200 m ovenfor jernbanen) ÷ 0,47 m, ved udløb i vejen ÷ 0,70 m. Fald på bundlinie 0,2 ‰, bundbredde 0,8 m, anlæg på sideskråninger 1,5.

Afløbskanal fra Arup-Vesløs Vejle:

Bundkote ved vejen ÷ 1,00 m og ved Østerild Fjord ÷ 1,20 m. Fald på bundlinie 0,12 ‰, bundbredde 5,0 m, anlæg på sideskråninger 1,5.

Udgifterne ved en istandsættelse af anlæggene med de foran angivne dimensioner anslås skønsmæssigt til følgende beløb:

1. Arupdæmningen	11 000	kr.
2. Diget øst for Østerild Fjord	36 000	-
3. Digerne ved Arup-Vesløs Vejle	11 000	-
4. Reparation af slusen ved Arup	10 000	-
5. Udvidelse af slusen ved Hovsørrøn	50 000	-
6. Tømmerby Fjord kanalen	28 000	-
7. Afløbskanal fra Arup-Vesløs Vejle	5 000	-
8. Kanal for østre del af Arup-Vesløs Vejle	2 000	-
9. Nye tilløb til Tømmerby Fjord	16 000	-
10. Styrt i Tømmerby Aa	12 000	-
11. Forskellige og uforudsete udgifter	39 000	-
Ialt for vestre digelagsområde		220 000 kr.

Udvalgets indstilling.

Under henvisning til foranstående overvejelser indstiller udvalget, at der skabes fornøden lovhjemmel for:

at der under medvirken af en dertil beføjet kommission oprettes 2 digelag for Han Herreders Vejler med vedtægter i overensstemmelse med bestemmelserne i lov af 10. april 1874 om diger til beskyttelse mod oversvømmelser fra havet,

at diger og afvandingsanlæg, før de afleveres til digelagene, på ministeriets foranstaltning bringes i overensstemmelse med de foran foreslåede dimensioner, idet ovennævnte kommission under hensyn til anlæggenes nuværende tilstand og de for deres vedligeholdelse hidtil gældende regulativer, regler eller bestemmelser fordeler udgifterne ved at bringe anlæggene i forskriftsmæssig stand på de nuværende vedligeholdelsespligtige,

at der under iagttagelse af de i henhold til landvindingsloven for landvindingsarbejder gældende bestemmelser af statskassen ydes tilskud til afholdelse af omkostningerne ved de — udover den forskriftsmæssige vedligeholdelse — foreslåede ændringer af anlæggene, idet den ovennævnte kommission overtager de opgaver og beføjelser, der i henhold til landvindingslovens § 5 er tillagt afvandingskommissionerne, samt at der på vilkår svarende til landvindingslovens lånebestemmelser kan ydes de enkelte interessenter lån til den dem pålagte andel af omkostningerne, for så vidt denne andel overstiger **100** kr.,

at det østlige af de 2 digelag udstrækkes til at omfatte samtlige de arealer, som er interesseret i den højvandsbeskyttelse, der opnås gennem dæmningen ved Bygholm i forbindelse med det tilstødende fjorddige videre østpå over Holmene indtil tværdiget ved Gøttrup med sidstnævnte dige som fløjdige, samt at de nævnte dæmnings- og digestrækninger med tilhørende sluser, Bygholm Vejles østre landkanal og afløbet fra Selbjerg Vejle (Glombæk) henlægges under dette digelag, idet den ovenfor omhandlede kommission træffer bestemmelse om, hvorledes udgifterne ved den fremtidige vedligeholdelse af de under digelaget hørende anlæg skal fordeles mellem digelagets interessenter, at det vestlige digelag udstrækkes til at omfatte samtlige de arealer, som er interesseret i den højvandsbeskyttelse, der opnås gennem dæmningen fra Arup til Hovsør

med tilsluttende fløj diger, samt at denne dæmning med de deri værende sluser, fløj-digerne, landkanalen fra Tømmerby Fjord til slusen i fjorddæmningen, de til samme landkanal hørende diger, kanalen i Axup-Vesløs Vejles østlige del og afløbskanalen fra Arup-Vesløs Vejle henlægges under dette digelag, idet den ovenfor omhandlede kommission træffer bestemmelse om, hvorledes afvandingen af arealerne omkring Tømmerby Fjord skal sikres, når landkanalen omkring denne fjord nedlægges, og arealerne afvandes direkte til den åbne fjord, samt hvorledes udgifterne ved den fremtidige vedligeholdelse af de under digelaget hørende anlæg skal fordeles mellem digelagets interessenter,

at der, i overensstemmelse med det af vejleeejerne afgivne tilbud, af vejleeejerne afstås det ca. 55 ha store areal, kaldet „Den lille Inddæmning“ (på vestsiden af Østerild Fjord mellem Østerild og dæmningen ved Hovsør) til lodsejerne på vestsiden af Østerild Fjord, såfremt halvdelen af de pågældende lodsejere ønsker at tage del i en sådan areal-erhvervelse, idet det nævnte areal vurderes selvstændigt til grundskyld, overdrages lodsejerne enten til denne vurderingspris eller til en af kommissionen fastsat rimelig pris, og derefter fordeles mellem de pågældende lodsejere i forhold til størrelsen af de arealer, hvoraf hver enkelt er kendt bidragspligtig til det ny digelag,

at der på ganske tilsvarende vilkår af vejleeejerne afstås det ca. 50 ha store areal af Arup—Vesløs Vejle mellem jernbanen og kommunevejen over vejen til bredejerne på sydsiden af nævnte vejle på strækningen mellem fjorddæmningen ved Arup og jernbanen, og at der herefter gives vejleeejerne endelig og ubetinget ejendomsret til den resterende del af de under Østerild Fjord, Arup—Vesløs Vejle og Tømmerby Fjord inddæmmede arealer.

København, den 2. december 1953.

Niels Basse.

P. H. Clausager.

K. Damsgaard.

V. Fibiger.

E. Herte.

G. L. Mourier.

P. Stahlschmidt.

Marinus Serensen.

J. Hertoft.
Sekretær.

Erik Steenstrup.
Teknisk medhjælper.

BILAG

BILAGSFORTEGNELSE

	Side
Bilag 1: Ekstraktafskrift af betænkning afgivet af det af ministeriet for offentlige arbejder i 1932 nedsatte udvalg angående dige- og afvandingsforholdene ived Limfjorden	27
Bilag 2: Skrivelse af 1. oktober 1934 fra vandbygningsdirektøren	31
Bilag 3: Resumé af de af Det danske Hedeselskab i Tømmerby Fjord, Vesløs og Arup Vejler samt Østerild Fjord foretagne jordbundsundersøgelser.	36
Bilag 4: Resumé af de af Det danske Hedeselskab i Lund Fjord samt Selbjerg og Bygholms Vejler foretagne jordbundsundersøgelser.	37
Bilag 5: Resumé af Det danske Hedeselskabs skitseforslag til afvanding af Vester Han herreds Vejler	38
Bilag 6: Skrivelse af 14. november 1947 fra Lodsejerlauget om Vesløs, Arup og Bygholm Vejler samt Østerild, Tømmerby og Lund Fjorde".	41
Bilag 7: Skrivelse af 25. juli 1945 fra kammeradvokaten	42
Bilag 8: Det danske Hedeselskabs overslag over omkostningerne ved retablering af de koncessionsmæssige afvandingsforhold i Arup- og Vesløs Vejler samt Tømmerby Fjord.	45
Bilag 9: Kort over det areal ved Hovsør, som tilbydes lodsejerne af vejlejerne.	15
Bilag 10: Kort over det areal ved Vesløs, som tilbydes lodsejerne af vejlejerne.	52

Ekstraktafskrift af Betænkning afgivet af det af Ministeriet for offentlige Arbejder i 1932 nedsatte Udvalg til undersøgelse af Dige- og Afvandingsforholdene ved Limfjorden.

Bygholm Vejle, Arup-Vesløs Vejle og de omliggende Arealer.

I Bilag er der Side 120 givet en Fremstilling af Forholdene i Aggersborg, Kjettrup-Gjøttrup, Torup-Klim, Vust, Lild, Tømmerby, Øsløs-Vesløs-Arup og Østerild Kommuner.

Det vil heraf fremgå, at der i disse Kommuner findes udstrakte lave Arealer, der er beskyttet mod Oversvømmelse fra Limfjorden dels ved et Dige fra Aggersborg mod Nord til Bygholm Vejle Dæmningen, dels ved denne Dæmning og endelig ved Dæmningen for Arup-Vesløs Vejle.

Disse Dæmninger, der er opført i Henhold til Koncessioner, som er givet til Inddæmning og Udtørring af de ommeldte Vejler, er ligesom selve Vejlearealerne undergivet privat Ejendomsret, dog formentlig med Forbehold af Overholdelsen af Koncessionernes Bestemmelser bl. a. med Hensyn til Vejleenes Tørholdelse ved Pumpning, og andre Forpligtelser, som maatte være paalagt Koncessionshaverne ved de i Forbindelse med Koncessionernes Meddelelse afholdte Landvæsenskommissionsforretninger, eller som disse maatte have paataget sig ved det med Landbrugsministeriet i 1901 afsluttede Forlig.

Koncessionshaverne har ikke opretholdt Tørlægningen af Vejlearealerne, saaledes som Koncessionerne forudsætter, idet Pumpningen forlængst er ophørt; det er derfor problematisk, om Ejendomsretten fremdeles bestaar, men dette Spørgsmaal kan formentlig kun afgøres af Domstolene, efter at Koncessionshaverne har nægtet eller undladt at efterkomme et eventuelt Krav fra Statens Side om Tilvejebringelsen indenfor en rimelig Frist af de i Koncessionerne forudsatte Tilstande i Vejleene, jfr. den af Østre Landsret under 25. Marts 1926 afsagte Dom vedrørende Arup-Vesløs Vejle med Tømmerby Fjord.

Staten vil næppe have nogen Interesse i Gennemførelsen af et saadant Krav, men paa den anden Side maa den bestaaende Tilstand, hvor, foruden Vejlearealerne, udstrakte lave Arealers Beskyttelse mod Oversvømmelse fra Limfjorden er afhængig af, at Vejledæmningerne vedligeholdes paa forsvarlig Maade, anses for uheldig. Lodsejerne føler sig, som det forekommer Udvalget ikke helt uden Grund, utrygge ved at være afhængig paa saa afgørende Maade af, at Vejleeejerne, der naturligvis først og fremmest er interesseret i at faa det størst mulige økonomiske Udbytte ud af Vejleene og ikke er underkastet noget offentligt Tilsyn, virkelig holder Dæmningerne i forsvarlig Stand. Der kan næppe i Øjeblikket med Rette gøres Indvendinger mod Vedligeholdelsen af Dæmningerne, idet disse er baade sværere, højere og i bedre Stand end Lodsejernes egne Diger, men saadanne Forhold kunde tænkes at opstaa, at Vejleeejerne ikke mere var interesseret i Vedligeholdelsen, og man vilde da under de nuværende Besiddelsesforhold staa uden Midler til at gennemtvinge den nødvendige Vedligeholdelse, og Lodsejernes Arealer kunde i saa Fald mulig blive udsat for Oversvømmelser.

Det vil derfor efter Udvalgets Mening være af stor Betydning, at der søges opnaaet en for saavel Vejleejerne som for Lodsejerne og det offentlige tilfredsstillende Ordning af Forholdene, saaledes at Vejleejerne faar Ejendomsretten til Vejlearealerne endelig overdraget uden Hensyn til Koncessionernes Bestemmelse om Arealernes Tørholdelse ved Pumpning, og Lodsejerne faar en Ret til at kræve Dæmningerne vedligeholdt paa forsvarlig Maade og faar Medbestemmelsesret desangaaende, samt Adgang til at kontrollere Vedligeholdelsen, mod i rimeligt Omfang at bidrage til de Omkostninger, der vil være forbundet med denne Vedligeholdelse, for saa vidt denne gaar ud over, hvad Vejleejerne nu har Pligt til at foretage. En saadan Ordning vil formentlig bedst kunne opnaas ved Organisering af Vejleejerne og de øvrige interesserede Lodsejere i to Digelag, eet for Arup-Vesløs Vejle med Tømmerby Fjord og de omkring dette Omraade beliggende lave Arealer, og eet for Bygholm Vejle og Lund Fjord og de derom liggende Arealer. Fastlæggelsen af det under det førstnævnte Digelag henhørende Omraade vil ikke volde Vanskeligheder. For det sidstnævnte Omraade bestaar der derimod den Vanskelighed, at Bygholm Vejle Dæmningen ikke selvstændig danner tilstrækkelig Beskyttelse mod Oversvømmelse, hverken for selve Vejlen eller for de omliggende Arealer, idet Dæmningens Landforbindelse mod Øst er etableret ved Tilslutning gennem et særligt Dige over de saakaldte Klim Holme til Diget i Gjøttrup Sogn, der i sin Tid blev ført i Land ved et, fremdeles bestaaende Fløj dige, men nu er fortsat langs Kysten mod Syd til Aggersborg. For de i Aggersborg og Gjøttrup Sogne beliggende Digestrækninger er der oprettet Digelag, medens dette ikke er Tilfældet for Diget over Klim Holme. Denne Digestrækning er opført af Vejleejerne med Tilskud fra de Lodsejere, for hvis Arealer det danner Beskyttelse, og senere er det forstærket med Tilskud af Statskassen gennem det Beløb, der i 1901 blev stillet til Raadighed til Forhøjelse af de to Vejledæmninger og til Anlæg af en Sluse med dybtliggende Tærskel i hver af disse Dæmninger. Der kan saaledes blive Tale om enten at inddrage de lave Arealer Syd for Bygholm Vejle Dæmningen indtil Fløjdiget i Gjøttrup under Digelaget, sammen med Bygholm Vejle Arealet og de omkring samme liggende lave Arealer, eller at inddrage samtlige lave Arealer helt til Aggersborg under dette Digelag. En tredie Mulighed er det at forlænge Bygholm Dæmningen i passende Højde retlinet mod Øst til højt Terræn, og at indskrænke Digelagets Omraade til de Arealer, der ligger Nord for den saaledes forlængede Dæmning. Hermed er imidlertid forbundet den Ulempe, at der i saa Fald maa dannes et særligt Digelag for de lave Arealer af Klim Holme, eller dette Omraade inddrages under Digelaget for Gjøttrup.

Ordnningen af disse Forhold maa imidlertid tages op til nærmere Overvejelse under Hensyntagen til de lokale Forhold og Interesser.

Ved Oprettelsen af saadanne Digelag bør der paa samme Maade som ved de Dige-anlæg, hvortil der eventuelt bliver ydet Statstilskud, indføres Tilsyn fra Statens Side med Vedligeholdelsen af Diger og Dæmninger og de deri værende Sluser, saaledes at der derved skabes den fornødne Sikkerhed for, at disse altid er i en saadan Stand, at Sikkerhed mod Gennembrud fra Fjorden er til Stede.

Der bør endvidere træffes særlige Bestemmelser angaaende de forskellige Interessers forholdsmæssige Repræsentation i Digelagens Bestyrelse og om forholdsmæssig Fordeling af de Byrder, der ikke allerede paahviler Vejleejerne.

Gennemførelsen af en saadan Ordning forudsætter formentlig, dels at der foretages en endelig Berigtigelse af Ejendomsforholdet vedrørende Vejlearealerne, dels at disse Arealer og Lund Fjord, saafremt de nu henhører under Søterritoriet, henlægges under Landomraadet, saaledes at Digeloven og Loven om Vands Afledning og Afbenyttelse med Tillægslove kan komme til Anvendelse paa Forholdene i hele Omraadet.

Med Hensyn til det første Spørgsmaal er det allerede bemærket, at man ikke mener, at der er knyttet nogen Interesse for Staten til Gennemførelsen af et Krav om Genoptagelse af Pumpningen i Vejleomraaderne, og ejheller til at faa Vejleeejerne fradømt Ejendomsretten til Arealerne med den Konsekvens, at disse maatte overtages af Staten. Man anser det derfor for rettest, at Staten frafalder det i Koncessionerne hjemlede Krav om Arealernes Tørholdelse ved Pumpning og uden Forbehold herom overdrager Ejendomsretten endelig til Indehaverne.

Det andet Spørgsmaal, Henførelsen af Arealerne til Landomraadet og Oprettelsen af Digelag for de ommeldte Omraader, hvilket formentlig maa ske under Medvirken af en særlig i denne Anledning nedsat Kommission, maa formentlig ske ifølge særlig Lov.

Efter Udvalgets Mening vil det næppe være muligt under den nuværende uafklarede Retstilstand at opnaa en betryggende Ordning af Forholdene i de omhandlede Omraader, idet Vejleeejerne, der vil hævde allerede at have erhvervet fuld Ejendomsret over Vejlearealerne, næppe vil anerkende nogen Ret for Lodsejerne til at stille særlige Krav angaaende Vedligeholdelsen af Dæmninger m. v., og Lodsejerne, der mener, at Vejleeejerne er forpligtet til at holde Dæmningerne i en saadan Stand, at de yder fuld Sikkerhed mod Oversvømmelser, næppe vil indgaa paa at yde selv de mest beskedne Bidrag til denne Vedligeholdelse, og man mener derfor under Henvisning til, hvad der er anført ovenfor samt i Bilagene til Betænkningen, at maatte tilraade, at det ved særlig Lov bestemmes:

at Vejlearealerne, derunder Lund Fjord, henføres under Landomraadet, idet Vandarealerne samtidig overensstemmende med Lov Nr. 94 af 31. Marts 1931 om Ferskvandsfiskeri § 1, stk. 8 inddrages under denne Lov,

at Vejlearealerne og de omliggende i Beskyttelse mod Oversvømmelser interesserede Arealer, derunder i fornødent Omfang de lave Arealer i Klim, Gjøttrup og Aggersborg Sogne, henføres under Digelag, og

at der nedsættes en særlig Kommission med Beføjelse til under Iagttagelse af Bestemmelserne i Dige- og Vandløbslovgivningen endelig at berigtige alle i Forbindelse hermed staaende Spørgsmaal, udfærdige Vedtægter indeholdende Bestemmelser angaaende Diger, Sluser, Hovedafvandingskanaler, forholdsmæssig Repræsentation af Interessenterne i Digelagens Bestyrelse, forholdsmæssig Bidragspligt til Anlæggenes Vedligeholdelse for saa vidt det bestemmes, at denne skal gaa ud over, hvad der nu paahviler Vejleeejerne, m. v.

I denne Forbindelse bemærkes, at Afvandingen af Arealerne omkring Vejlerne nu i Hovedsagen sker til Landvandskanaler, der saavidt vides ligger indenfor Ejendomsgrænserne for Vejlerne, og som formentlig er anlagt i Overensstemmelse med tidligere af Landvæsenkommission truffet Bestemmelse og skal vedligeholdes af Vejleeejerne. For saa vidt en rationel Ordning af Vandafledningsforholdene efter Kommissionens Mening maatte kræve en Udvidelse af disse Kanaler, kan det anses for rimeligt, at saadan Udvidelse paalægges Vejleeejerne; bliver der derimod Tale om Udførelse af ny Kanaler over Vejlearealerne, hvor Afvandingsforholdene er ordnet paa en for disse Omraader tilfredsstillende Maade, maa Udgifterne herved formentlig fordeles paa alle de interesserede i Overensstemmelse med Lovgivningens almindelige Regler. Saadan Fordeling af Udgifterne maa ligeledes ske, for saa vidt det efter Kommissionens Mening maatte anses for nødvendigt at foretage Udvidelser ved de nuværende Sluser eller eventuelt at opføre nye. Udvalget kan anbefale, at der til Gennemførelsen af Anlæg, som maatte blive paabudt af Kommissionen

ydes Statsstøtte i samme Omfang og paa samme Vilkaar som foreslaaet for de øvrige i nærværende Betænkning omhandlede Anlæg.

Opmærksomheden skal i denne Forbindelse henledes paa, at Udvalget har fundet det nødvendigt at foreslaa Diget fra Aggersborg til Bygholm Vejle Dæmningen istandsat og forhøjet og Dæmningerne for de to her omhandlede Vejler istandsat. Udgifterne herved er anslaaet til i alt 74 000 Kr., nemlig 72 000 Kr. for Diget og 1000 Kr. for hver af de to Dæmninger. Ydelsen af Tilskud af Statskassen til disse Foranstaltninger bør formentlig gøres afhængig af, at den ovenfor skitserede Ordning gennemføres.

Udvalgets Indstilling.

Under Henvisning til det foran anførte indstiller Udvalget eenstemmigt,

at der tilvejebringes Lovhjemmel til, at de Arealer i Bygholm Vejle med Lund Fjord og i Arup-Vesløs Vejle med Tømmerby Fjord, som maatte henhøre under Søterritoriet, henføres under Landomraadet, og at der under Medvirken af en dertil nedsat særlig Kommission oprettes Digelag omfattende Vejlearealerne og de omkring disse liggende, for Oversvømmelse udsatte, lave Arealer, og træffes en endelig Ordning af saavel Dige- og Dæmningsforholdene som af Afvandingsforholdene i Overensstemmelse med det foran anførte og iøvrigt under Iagttagelse af de i den herom gældende Lovgivning indeholdte Bestemmelser, samt

at Ejendomsretten til Vejlearealerne under Forudsætning af, at en saadan Ordning gennemføres, endelig og uden Forbehold overdrages til Koncessionernes Indehavere.

København, den 25. Januar 1934.

C. F. Lillelund.

F. V. Mortensen.

Formand.

S. Mouritsen.

J. C. Overgaard.

P. Nieben.

Th. Claudi

Westh.

A. Carstensen.

VANDBYGNINGS DIREKT ØREN

København K., den 1. Oktober 1934.

Til Landbrugsministeriet.

Ved hermed at tilbagesende de med Ministeriets Skrivelse af 29. f. M. — Journ. Nr. 1307² — modtagne Andragender fra Beboere i Østerild, Tømmerby-Lild og Øsløs-Vesløs-Arup Kommuner om, at Sagen angaaende Øsløs og Vesløs Vejler maa blive genoptaget, da Beboerne ikke kan være tjent med Tilstanden, som den nu er, skal jeg tillade mig at bemærke følgende:

Andragenderne er ret uklare; i de af Beboerne i Østerild og Øsløs-Vesløs-Arup Kommuner underskrevne Tekster omtales kun Øsløs og Vesløs Vejler, medens der i den af Beboerne i Tømmerby-Lild Kommune underskrevne Tekst ogsaa omtales Bygholm Vejle og Lund Fjord, denne sidste dog rettet til Tømmerby Fjord; i de af Fiskeriforeningerne for Thisted og Hannæs underskrevne Anbefalingsskrivelser, der øjensynlig er skrevet paa samme Skrivemaskine som de af Beboerne underskrevne Tekster, omtales ligeledes Bygholms Vejle og Lund Fjord, og der forudsættes indgivet Henvendelser ogsaa fra Beboerne i Vuust og Thorup-Klim Kommuner. Saadanne Henvendelser foreligger imidlertid ikke, og det synes saaledes som om Henvendelserne ikke har faaet den Tilslutning fra Beboernes Side, som man oprindelig havde ventet. I Fremsendelsesskrivelsen er det anført, at to Sogneraad, nemlig Sogneraadere for Østerild og Tømmerby-Lild Kommuner, anbefaler Henvendelserne til Ministeriet, medens Sogneraadet for Øsløs-Vesløs-Arup Kommune ikke har villet anbefale. Saa vidt det ses, har dog kun Sogneraadet for Østerild Kommune anbefalet Henvendelsen, medens for de to andre Kommuner Vedkommende Sogneraadsmedlemmer kun har underskrevet som Privatpersoner.

Det maa imidlertid antages, at Henvendelsen drejer sig om Genoptagelse af det Søgmaal, som Landbrugsministeriet i 1925 anlagde mod Ejerne af Øsløs-Vesløs Vejle med Tømmerby Fjord for at faa Ejerne fradømt Ejendomsretten til Vejlerne, derunder Tømmerby Fjord, subsidiært kun Ejendomsretten til Tømmerby Fjord, i Anledning af at de ikke havde opfyldt Bestemmelserne i Koncessionen om Arealernes Tørholdelse ved Pumpning. Dom i Sagen blev afsagt ved Østre Landsret den 25. Marts 1926. Dommen maa formentlig siges i Realiteten at have givet Ministeriet Medhold, men Vejlejerne blev frifundet bl. a. under Hensyn til, at den af Ministeriet givne Frist til Pumpningens Genoptagelse og Arealets Tørlægning skønnedes at have været for kort.

Efter Domsafsigelsen var det under Overvejelse, hvilken Frist der passende kunde sættes for Udpumpningens Tilendbringelse, men da der ikke var fremsat nogen virkelig Begrundelse for Lodsejernes Krav om Udpumpning af Vandet, blev der ikke foretaget videre i Sagen. Angaaende disse Spørgsmaal skal jeg tillade mig at henvise til mine i Afskrift følgende Skrivelser Nr. 1329 og 1330 af 23. Juni 1927 samt til de ligeledes i Afskrift følgende, af Fiskeridirektøren under 30. s. M. afgivne Bemærkninger til Sagen.

Som det heraf vil fremgaa, vil der ikke for de omliggende Jorder opnaas nogen For- del ved en Vandspejls-senkning i Vejlerne, og der er da heller ikke i de nu foreliggende Hen- vendelser fremsat nogensomhelst positiv Begrundelse for det fremsatte Krav om Sagens Genoptagelse; kun dette, at Beboerne ikke kan være tjent med den nuværende Tilstand. Karakteristisk er det forøvrigt, at Henvendelsen gaar ud paa Sagens Genoptagelse, d. v. s. paa at faa Ejendomsretten til Vejlerne fradømt Vejleeejerne, og ikke paa at faa gennemført en Vandspejls-senkning. Dette, samt den Omstændighed, at en stor Del af Underskriverne er Fiskere, som endda bor helt uden for det inddæmmede Omraade, f. Eks. ved Amtoft og ved Fæggesund, og at man særlig har paakaldt Fiskeriforeningernes Medvirken ved Henvendelsen, tyder afgjort paa, at Hensigten med Henvendelsen er den, at faa Vejleeejerne fradømt Ejendomsretten, hvorefter man forventer at faa Adgang til det under de nuværende Forhold rige Aalefiskeri i Tømmerby Fjord. Denne Antagelse beror imidlertid paa en fuld- kommen Misforstaaelse af de faktiske Forhold.

Der er formentlig ikke Tvivl om, at Staten i Henhold til Koncessionen og den af- sagte Landsretsdom er berettiget til at kræve af Vejleeejerne, at de indenfor en rimelig Tid skal sænke Vandstanden i Vejlerne som nærmere foreskrevet i Koncessionen. Fremsættelsen af et saadant Krav maa imidlertid formentlig have til Forudsætning, at ikke alene den for- melle Ret for Staten til i Henhold til Koncessionen at stille et saadant Krav er til Stede, men ogsaa at dets Gennemførelse er nødvendigt af reelle samfundsmæssige Hensyn.

Fremsættes Kravet, vil der ske det, enten at Vejleeejerne efterkommer Kravet eller at de ikke gør det. I første Tilfælde vil Vandstanden blive sænket, hvoraf følger, at Mulig- hederne for Fiskeri vil blive stærkt reduceret, og Beboerne vil ikke faa Adgang til at udnytte de reducerede Muligheder for Fiskeri. I det andet Tilfælde, som antagelig vilde komme til at foreligge, da Pumpningen efter alt foreliggende ikke vil kunne betale sig, vil Staten anta- gelig kunne faa Vejleeejerne fradømt Ejendomsretten til Vejlerne, som da maa overgaa i Statens Eje med den Konsekvens, at Staten, da det formentlig ikke er tænkeligt, at man, efter at man af vægtige samfundsmæssige Hensyn har krævet, at de private Ejere skulde holde Vejlerne tørlagt, helt vil opgive Inddæmningsforetagendet og lade Omraadet falde tilbage til den oprindelige Tilstand, maa overtage Vejleeejernes hidtidige Forpligtelser, der- under ogsaa Forpligtelsen til ved Pumpning at holde Vandstanden i Vejlerne nede paa det fastsatte Niveau. Staten vil derved faa ret betydelige Udgifter og antagelig ingen væ- sentlige Indtægter, og samtidig vil et betydeligt Skatteobjekt — det nuværende Fiskeri i Tømmerby Fjord — være forsvundet ikke alene for Staten, men ogsaa for de heri interesse- rede Kommuner. I dette sidstnævnte Tilfælde foreligger Muligheden for, at Beboerne kan faa Adgang til det ved Vandspejls-senkningen stærkt reducerede Fiskeri, hvis Staten vil give sin Tilladelse dertil.

Muligheden for at Beboerne skulde kunne faa Adgang til det af de nuværende For- hold betingede betydelige Aalefiskeri i Tømmerby Fjord, foreligger derfor formentlig over- hovedet ikke, saaledes som det øjensynligt forudsættes i Henvendelsen, og selv om den fore- laa, vilde det være en Fejltagelse at tro, at den havde nogen virkelig og blivende Værdi for Beboerne. Basis for Fiskeriets nuværende Værdi er nemlig den rationelle Drift af Fiskeriet, som Vejleeejerne har indført, derunder Udsætning af Yngel, saaledes at der stadig forefindes den for Fiskeriets Opretholdelse nødvendige Grundbestand af Fisk. En saadan rationel Drift kan kun finde Sted, naar Fiskevandet er paa Enkeltmænds Hænder, ikke naar Fiskeriet er frit tilgængeligt for alle og enhver. Bestanden vil derved hurtigt blive opfisket, og ingen Tilgang vil muliggøre Fiskeriets Fortsættelse. Det vil derfor tabe sin Værdi i Løbet af ganske faa Aar. Beboerne vil derefter være stillet ganske som nu, og Samfundet vil være blevet en

nyttig og skattegivende Virksomhed fattigere. Den eneste virkelige Interesse Beboerne har med Hensyn til Vejlerne, er efter min Mening den Beskyttelse mod Oversvømmelse fra Limfjorden, som de har opnaaet ved Vejlernes Afdæmning, og dette gælder saavel de her omhandlede Vejler som Bygholm Vejle. Denne Beskyttelse har de opnaaet for Øsløs-Vesløs Vejles Vedkommende helt uden økonomiske Ofre, og for Bygholm Vejles Vedkommende mod et ganske minimalt Tilskud til Opførelse af en kortere Digestrækning, hvis Opførelse iøvrigt er bekostet af Vejleeejerne. Den Interesse, der, samfundsmæssig set, er knyttet til Forholdene, er Bevarelsen af denne Beskyttelse, der har dannet Grundlaget for en Udvikling af det stedlige Landbrug derved, at den har skabt Muligheden for en bedre Udnyttelse af de beskyttede Jorder, end det var muligt under de oprindelige Forhold. I Forbindelse hermed kan det formentlig siges, at Vejlernes Tilstedeværelse som Skatteobjekt for de vedkommende Kommuner maa betyde en direkte økonomisk Fordel for Lodsejerne, idet disse skattemæssigt aflastes for de Beløb, der udredes af Vejlerne, som tidligere var værdiløse og skattefri — henhørte under Søterritoriet. Der kan ikke for Tiden gøres berettigede Indvendinger mod Dæmningernes Tilstand, men det siger sig selv, at de Lodsejere, der ejer de omkring Vejlerne liggende lave Jorder, føler sig utrygge ved den forhaandenværende Tilstand, hvor Beskyttelsen af deres Jorder helt og holdent er afhængig af, at Vejleeejerne til Stadighed holder Dæmningerne i forsvarlig Stand, saaledes at de er i Stand til at udelukke Oversvømmelse, og med Henblik herpaa har Udvalget angaaende Dige- og Afvandingsforholdene ved Limfjorden gjort dette Spørgsmaal til Genstand for en nærmere Overvejelse, hvorfor der nærmere er gjort Rede i den af Udvalget under 25. Januar d. A. afgivne Betænkning, jfr. dennes pag. 41—46. Paa pag. 120—132 er der derhos givet en Fremstilling af den historiske Udvikling.

Udvalget er, som det heraf vil fremgaa, kommet til den Opfattelse, at Forholdene bedst kan ordnes paa en for alle Parter tilfredsstillende Maade derved, at der oprettes Digelag, hvori Vejleeejerne og de iøvrigt interesserede Lodsejere indgaar som Interessenter, saaledes at disse sidste derved faar Indflydelse paa Vedligeholdelsen af Dæmninger og Diger mod at bidrage til de dermed forbundne Udgifter, for saa vidt disse maatte blive forøget udover, hvad Vejleeejerne allerede har Pligt til at udrede, og saaledes, at Ejendomsretten til Vejlearealerne derefter uden Forbehold overgives til Vejleeejerne. Udvalget har derfor indstillet, at der skaffes fornøden Lovhjemmel til Gennemførelsen af en saadan Ordning under fornøden Medvirken af en særlig dertil nedsat Kommission. Under Henviisning hertil samt med Bemærkning, at Tanken om Oprettelsen af Digelag allerede tidligere har været fremsat af Lodsejerne selv, da de i 1899 ansøgte Staten om Hjælp til Overtagelse af Vejlerne, som de daværende Ejere dengang var i Færd med at opgive og søgte at afhænde, skal jeg tillade mig paa det bedste at anbefale, at den af Udvalget foreslaaede Ordning søges gennemført, saaledes at der derved kan skabes Ro over Forholdene og den ønskelige Tryk-
hed for Lodsejerne tilvejebringes, bl. a. derved at Dæmningerne istandsættes og vedligeholdes i Fremtiden under et effektivt Tilsyn fra Statens Side i Lighed med, hvad der sker ved Inddæmningerne ved „Gjøl-Øland“ og de ældre Inddæmninger ved Lammefjorden og Saltbækvig m. fl. Steder.

I denne Forbindelse skal Opmærksomheden henledes paa, at en nødvendig Forudsætning for Indførelsen af den foreslaaede Nyordning for Bygholm Vejles Vedkommende maa være, at det til Bygholmdæmningens Østende stødende, af private Lodsejere selv tilvejebragte Digeanlæg Syd paa til Aggersborg bringes i forsvarlig Stand og i den Udstrækning, som den ovennævnte Kommission maatte bestemme, inddrages under et fælles Digelag. Dette sidste Dige kan ikke for Tiden siges at være i forsvarlig Stand og frembyder derfor

langt større Fare for Digebrud og Oversvømmelse end den til Vejlen hørende meget svære Dæmning.

Ifølge Udvalgsbetænkningen maa den nødvendige Istandsættelse af Dæmningerne for Arup-Vesløs Vejle og Byholm Vejle kunne paaregnes udført for ca. 1000 Kr. for hver Vejle, medens Istandsættelsen af det spinkle og meget forsømte, private ca. 9 km lange Tilslutningsdige sydpaa er anslaaet til 72 000 Kr.

Under Hensyn til dette sidste Beløbs Størrelse og i Betragtning af de store Interesser, der staaar paa Spil, hvis der sker Brud paa den sammenhængende Kæde af Dæmninger og Diger, der beskytter de lave Arealer Nord og Øst for Løgstør og Thisted Bredninger, har Limfjordsudvalget anbefalet, at der ydes et Tilskud til de nødvendige Forstærkningsarbejder ialt svarende til henimod Halvdelen af Istandsættelsesudgifterne, medens den fremtidige Vedligeholdelse af Arup-Veslødæmningen, Byholmdæmningen og Tilslutningsdiget mod Syd forudsættes overtaget af de nye Digelag og Udgifterne afholdt af de interesserede Lodsejere (heri medregnet Vejleejerne). De ordinære Vedligeholdelsesudgifter kan formentlig anslaaes til ca. 1000 Kr. aarlig for hver af de tre Strækninger, hvilket ikke skulde synes at være afskrækkende, navnlig naar henses til, at ca. 2400 ha af det ca. 7400 ha store interesserede Areal henhører under Byholm Vejle og andre ca. 2000 ha allerede er bidragspligtige til Vedligeholdelsen af de under Digelagene i Aggersborg og Gjøttrup Kommuner hørende Diger.

For Arup-VeslØs-Omraadet er det interesserede Areal ca. 2500 ha, hvoraf ca. 1000 ha tilhører private Lodsejere, medens Resten henhører under Inddæmningen.

I de nævnte Arealer er ikke medregnet Vandarealerne, og Arealstørrelserne er kun at opfatte som omtrentlige, da jeg ikke kender den nøjagtige Grænse for de Arealer, der tilhører Vejleejerne, og Grænserne for de interesserede Omraader ikke kan fastlægges nøjagtigt paa Grundlag af det foreliggende Materiale. Tallene er dog tilstrækkelig nøjagtige til Sagens Bedømmelse.

For Oversigtens Skyld vedlægges et Generalstabskort i Maalestoksforholdet 1:100 000, hvoraf Beliggenheden af de ovennævnte Arealer, Dæmninger og Diger nærmere vil fremgaa. De i Beskyttelse mod Oversvømmelse og Dæmningernes forsvarlige Vedligeholdelse interesserede Arealer er angivet ved Skravering med Rødt, og Vejlearealerne, som Del af de interesserede Arealer, tillige ved Skravering med Blaåt. De Arealer, som allerede henhører under Digelag — i Aggersborg og Gjøttrup Sogne —, er derhos markeret ved en gul Skygge.

Under Henviisning til det foran anførte mener jeg *ikke at kunne anbefale, at de foreliggende Andragender om Genoptagelse af Retssagen angaaende Ejendomsretten til Vejlerne imødekomes**), men under Hensyn til de store Interesser, der er knyttet til Beskyttelsen af de udstrakte lave Arealer omkring Vejlerne mod Oversvømmelse, maa jeg, i Overensstemmelse med Limfjordsudvalget, tilraade, at Diget fra Aggersborg til Byholm Vejle samt de to Dæmninger for Vejlerne forstærkes og istandsættes, samt at der skabes Sikkerhed for at de vedligeholdes paa betryggende Maade i Fremtiden ved Gennemførelsen af Udvalgets Indstilling om:

„At der tilvejebringes Lovhjemmel til, at de Arealer i Byholm Vejle med Lund Fjord og i Arup-Vesløs Vejle med Tømmerby Fjord, som maatte henhøre under Søterritoriet, henføres til Landomraadet, og at der under Medvirken af en dertil nedsat særlig Kommission oprettes Digelag omfattende Vejlearealerne og de omkring disse liggende, for Oversvømmelse udsatte, lave Arealer, og træffes en endelig Ordning af saavel Dige- og Dæm-

*) Fremhævet af udvalget.

ningsforholdene som af Afvandingsforholdene i Overensstemmelse med det foran anførte og iøvrigt under Iagttagelse af de i den herom gældende Lovning indeholdte Bestemmelser, samt

at Ejendomsretten til Vejlearealerne under Forudsætning af, at en saadan Ordning gennemføres, endelig og uden Forbehold overdrages til Koncessionernes Indehavere", jfr. Udvalgets Betænkning, pag. 41—44 og dets Indstilling, pag. 46.

Sluttelig skal jeg tilføje, at det Omraade, der i Andragenderne betegnes „Øsløs-Vesløs Vejle" formentlig maa opfattes som sammenfaldende med det, der sædvanlig betegnes som „Arup-Vesløs-Vejle".

C. F. Lillelund.

Samlet Oversigt over de af Det danske Hedeselskab i Tømmerby Fjord, Veslos og Arup Vejler samt Østerild Fjord foretagne Jordbundsundersøgelser.

Det undersøgte Omraade udgør ca. 3250 ha, hvoraf henimod Halvdelen bestaar af Sandjord, idet der hertil er medregnet Jord med over 30 om Sand paa Klæg. Hovedparten af Eesten er Klægjord, som overvejende er dækket af aabent Vand.

Af det samlede Areal er ca. 1800 ha betegnet som Vandareal, Rørskær eller Rørsump, medens Resten fortrinsvis er Eng af forskellig Beskaffenhed.

Engene med tilsluttende lave Arealer er gennemgaaende stærkt vandlidende, idet de ligger for lavt for Afvanding ved fri Afstrømning. Vegetationens Sammensætning paa Engene er tilpasset efter de i Almindelighed herskende Fugtighedsforhold, og Afgrøden (Græsningen) kan derfor blive endog meget ringe under indtrædende Tørkeperioder i Sommertiden.

Jordernes Indhold af Kogsalt er ikke særlig stort, men Saltindholdet er dog formentlig medvirkende til den stedvis ringe Vækst af Græsset i særlig tørre Perioder.

Reaktionstallene i Arealerne er forholdsvis høje, og især er Kalkindholdet stort i Klægjorderne. Der menes ikke at være nogen Fare for Forekomst af skadelige Svovlforbindelser.

Efter Undersøgelser ved Statens Planteavls-Laboratorium er Indholdet af tilgængelig Kalium og Fosforsyre ret ringe i Sandjorden, men endog særdeles stort i Klægjorden.

Efter Højdeforholdene er Arealerne saaledes beliggende, at Klægjorderne fortrinsvis ligger under det dybere Vand, og den bedste Del af Arealerne vil derfor ikke kunne indvindes uden ved fuldstændig Tørlægning af Vandarealerne.

Viborg, den 9. Oktober 1942.

Fridlev Thøgersen.
Sign.

N. C. Nielsen.
Sign.

Samlet Oversigt over de af Det danske Hedeselskab i Lund Fjord samt Selbjerg og Bygholms Vejler foretagne Jordbundsundersøgelser.

Det undersøgte Omraade er paa Kortet opmaalt til 3560 ha. Heraf er ca. 525 ha beliggende mellem Nul — og 5 Fods Kurven. Af Arealerne under Nulkurven (ca. 3035 ha) er ca. 1000 ha dækket af aabent Vand og ca. 1000 ha er Rørskær eller Eørsump, medens de sidste ca. 1000 ha er lav Strandeng.

Arealerne over Nulkurven bestaar af mere eller mindre vandlidende Ager, Eng og Kær, som hører til og drives landbrugsmæssigt i Forbindelse med de omliggende Ejendomme. Arealerne under Nulkurven ejes af Vejleejerne og udnyttes ved Jagt, Fiskeri, Rørskær, Høslæt og Afgræsning.

Af det samlede Areal bestaar omtrent en Trediedel af Klæg til stor Dybde eller af Klæg eller Ler, dækket af et mindre Sandlag, medens Resten er Sandjord eller dog Sand i 30-60 cm's Dybde paa Klæg.

Jordernes Kalktilstand er meget god, idet Flertallet af de undersøgte ca. 700 Jordprøver har Reaktionstal omkring 7,5 — 8,0. Der er ikke efter eventuel Kultivering Fare for Forekomst af planteskadelige Svovlforbindelser. Indholdet af Kogsalt er ikke saa stort, at der i længere Tid kan forventes væsentlig Skadevirkning overfor Planterne efter eventuel Kultivering. Efter Statens Planteavls-Laboratoriums Undersøgelser er Indholdet af tilgængelig Fosforsyre og Kalium af ret normal Størrelse i Sandjorderne, men meget stort i Klægjorderne.

Efter Højdeforholdene er Arealerne saaledes beliggende, at en svagere Vandstands-sænkning fortrinsvis vil faa Betydning for forholdsvis simple Sandjorder, medens den værdifulde Klægjord, som ligger dækket af dybere Vand, først vil blive dyrkbar efter en fuldstændig Afvanding af hele Omraadet.

Viborg, den 17. Oktober 1942.

Fridlev Thøgersen.

N. C. Nielsen.
Sign.

CIVILINGENIØR ERIK STEENSTRUP
Statens Landvindingsudvalg.

Kortfattet Resume af Hedeselskabets Skitseforslag til Afvanding af Vester Han Herreds Vejler.

Efter Anmodning fra Statens Landvindingsudvalg har Hedeselskabets kulturtekniske Afdeling i Viborg udarbejdet et Skitseprojekt til Ændring af Afvandingsforholdene i Vester Han Herreds Vejler. De store inddæmmede Vejlearealer mellem Østerild og Klim, som blev inddæmmede fra Limfjorden i den sidste Del af forrige Aarhundrede, og for hvilke Ejendomsretten for Tiden udøves af et privat Konsortium, omfatter et samlet Areal paa ialt 5300 ha. Arealet deler sig naturligt i 2 Omraader adskilt ved det højtliggende Hannæs, et østligt Omraade omfattende Bygholm og Selbjerg Vejler samt Lund Fjord og et vestligt Omraade omfattende Arup og Vesløs Vejler og Tømmerby Fjord. De af Hedeselskabet ligeledes paa Foranledning af Statens Landvindingsudvalg tidligere udførte Jordbundsundersøgelser har givet det Hovedresultat, at Jordbunden indenfor det østlige af de nævnte 2 Omraader for ca. 2/3 af Arealet bestaar af Sand eller i hvert Fald af et mere end 30 cm tykt Sandlag paa Dyndunderlag, medens Resten og navnlig de dybere liggende Arealer bestaar af Dynd. Indenfor det vestlige Omraade er omtrent Halvdelen af Arealet Sandjord, og den anden Halvdel Dynd. Ejerne har oplyst, at de inddæmmede Arealer i Aarene 1937—42 gennemsnitligt har givet en aarlig Bruttoindtægt paa ca. 80 000 Kr. fordelende sig omtrent saaledes:

Fiskeri	29 000 Kr.
Jagt	5 500 -
Rørskær	8 000 -
Høslæt	15 500 -
Afgræsning	22 000 -
Ialt...	80 000 Kr.

Efter forskellige teoretiske Overvejelser er Hedeselskabet kommet til det Resultat, at den Afvandingsdybde, der ligger til Grund for den i sin Tid meddelte Koncession, og hvorefter kun ca. 670 ha af det vestlige Vejleomraade henligger under Vand, er uøkonomisk og ikke anbefalelsesværdig, og under Hensyn til, at den bedste Bonitet af Jorden som Helhed fortrinsvis findes paa de dybest liggende Arealer, foreslaar Hedeselskabet derefter hele Omraadet effektivt afvandet, saaledes at selv de dybest liggende Arealer kan drænes til mindst 1 m Dybde, og det herefter udarbejdede Afvandingsforslag omfatter følgende 4 selvstændige Omraader:

- I. Bygholm og Selbjerg Vejler,
- II. Tømmerby Fjord,
- III. Vesløs Vejle,
- IV. Arup Vejle,

medens Lund Fjord er holdt udenfor Afvandingsplanen, fordi Fjorden sammen med et bredt sivbevokset Areal langs med Bygholms Vejle østre Landkanal omfatter et samlet Areal paa ca. 900 ha eller ca. $\frac{1}{8}$ af det samlede Afstrømningsomraade til Landkanalens Sluser ved Fjorddæmningen og derfor udgør et meget effektivt Reservoir for Tilstrømningen, saaledes at Vandstandsvariationerne i Fjorden kun bliver relativt smaa. Dette Reservoir skønnes at have saa afgørende Betydning for et udstrakt Landbrugsareal i Thorup og Klim Enge, at Hedeselskabet af denne Grund henstiller, at der i hvert Fald ikke foretages nogen Afvanding af Lund Fjord og de lave Arealer langs Østre Landkanal, førend Afvandingsforholdene i Thorup og Klim Enge har fundet en tilfredsstillende Løsning.

Hedeselskabets Afvandingsforslag omfatter herefter følgende Arbejder:

A. Fjorddæmningerne.

Hoveddæmningerne imod Fjorden skønnes at være saa solide og i en saadan Stand, at en gennemgribende Forstærkning ikke findes nødvendig, hvorfor der vedrørende disse Diger kun er foreslaaet mindre Reparationsarbejder.

B. Landkanalerne.

For det østlige Omraades Vedkommende omfatter Hedeselskabets Forslag vedrørende Landkanalerne en Forlægning af den nederste Del af Vabesgaard Bæk, saaledes at dette Vandløb fremtidigt faar Udløb i Lund Fjord Nord for Jernbanen i Stedet for som nu gennem et Underløb under Banen til Selbjerg Vejle, og desuden er hele den østre Landkanal for Byholm Vejle foreslaaet underkastet en gennemgribende Hovedoprensning, hvilket skønnes at kunne medføre en Sænkning af Normalvandstanden i Lund Fjord paa ca. 20 cm (fra 50 til 30 cm over Dansk Normal Nul).

En Istandsættelse af Digerne langs Østre Landkanal skønnes ikke paakrævet, saalænge der ikke foretages nogen Afvanding af Lund Fjord.

Landkanaldigerne i Arup og Vesløs Vejler og Tømmerby Fjord er foreslaaet forhøjet og forstærket.

C. Pumpeanlæggene.

Arup Vejle, Vesløs Vejle og Tømmerby Fjord er foreslaaet afvandet ved Hjælp af hver sit selvstændige Pumpeanlæg, medens et stort Pumpeanlæg ved Byholm skal udpumpe Vandet saavel fra Byholm som fra Selbjerg Vejle. Da Vandstanden imidlertid ønskes sænket noget stærkere i Selbjerg Vejle end i Byholm Vejle, er der foreslaaet etableret et sekundært Pumpeanlæg til yderligere Sænkning af Vandstanden i Selbjerg Vejle.

D. Afvandingskanaler.

Afvandingsforslaget omfatter Anlæg af et saadant System af Afvandingskanaler, at alle de interesserede Arealer faar bekvem Adgang til en tilstrækkelig dyb Afvandingskanal. Disse Afvandingskanaler tilvejebringes dels ved Uddybning af eksisterende Kanaler og dels ved Anlæg af nye Kanaler.

E. Vejanlæg.

Foruden de egentlige Afvandingsarbejder omfatter Forslaget endvidere Anlæg af de nødvendige Adgangsveje for Arealerne med tilhørende Broer og Overkørsler over Kanalerne.

Efter Hedeselskabets Overslagsberegninger vil Omkostningerne ved Gennemførelsen af de foreslaaede Arbejder blive følgende:

	Overslag Kr. ha	Areal Kr.	Gennem- snitspris pr. ha Kr.	Aarlige Driftsudgifter pr. ha
Bygholm-og Selbjerg Vejler.	3 800 000	2750	1380	23,50
Tømmerby Fjord.	1 700 000	740	2 300	34,00
Vesløs Vejle.	1 500 000	1160	1 300	26,50
Arup Vejle.	1 250 000	800	1 560	33,00

København, den 18. Maj 1948.

Erik Steenstrup.

Sign.

I Anledning af, at Statens Landvindingsudvalg og Landbrugsministeriet har fremsendt Overslag over Udgifterne ved, samt Forslag til Afvanding af Vejlerne i Vester Han Herred til Folketingsmand K. Damsgaard, har Lodsejerlaugets Bestyrelse afholdt Møde og gennerngaaet Sagen.

Bestyrelsen mener, at Forslaget om, at Vabesgaard Bæk ledes til Lund Fjord, er udmærket, og at det er stærkt paakrævet, at Østre Landkanal reguleres som foreslaet paa S. 7, Stk. 6, hvorved vil opnaas en Vandstandssænkning i Lund Fjord.

Bestyrelsen mener, at det vilde være økonomisk forsvarligt at anbringe et Pumpeværk ved Bygholm, der kunde sænke Vandstanden om Foraaret, saaledes at Græsningsperioden kunde forlænges med ca. fire Uger om Foraaret og ligeledes fire Uger om Efteraaret.

For de vestlige Vejlers Vedkommende mener Bestyrelsen, at den Vandstandssænkning, som blev overholdt, før de nuværende Vejleejere i 1917 begyndte deres Ødelæggelsesværk, vilde være tilstrækkelig. For Tømmerby Fjords Vedkommende er det i Koncessionen fastsat, at der maa være 550 Tdr. Land under Vand. Vejlejerne er da ogsaa ved Dom kendt pligtige til at overholde en saadan Vandstand, der ikke i væsentlig Grad vilde forandre Natuuforholdene eller være til Skade for Fuglelivet.

Repræsentanten for Lodsejerne ved Østerild Fjord gør opmærksom paa, at Klstrup Aas Udløb bør føres tilbage til Østre Landkanal.

Ved en Vandstandssænkning som ovenfor foreslaet, vilde Vejlerne blive tilgængelige, og Udgifterne til Oprensning af Kanalerne og til Opførelse af Pumpestationerne vilde blive overkommelige.

Bestyrelsen for 270 Lodsejere omkring Vejlerne tillader sig at foreslaa, at en saadan moderat Afvanding tages med i Overvejelserne om en forbedret Afvanding af Vejlerne, fremfor et Forslag saa radikalt, at det ikke kan gennemføres. Forholdene er for mange Lodsejeres Vedkommende ved at blive uudholdelige, og det er derfor vort Haab, at der snarest maa blive sat kraftigt ind for en Forbedring af Forholdene.

Tømmerby, den 14. November 1947.

P. B. V.

K. Kaspersen.

KAMMERADVOKATEN

København K., den 25. juli 1949.

Til formanden for det til ordning af afvandingsforholdene i Han herreds vejler og tilgrænsende arealer nedsatte udvalg hr. departementschef *P. Stahlschmidt*.

Ved med skrivelse af $^{25}/_{10}$ f. å. underhånden at tilstille mig de hoslagt tilbagefølgende akter vedrørende de i henhold til kgl. bevilling af $^9/_9$ 1885, jfr. kgl. resolution af $^5/_{12}$ 1893, inddæmmede og udtørrede og med ejendomsret for bevillingshaverne erhvervede Arup og Vesløs vejler samt Tømmerby fjord har udvalget anmodet mig om en udtalelse om, hvorvidt der er udsigt til at gennemføre et søgsmål mod de nuværende vejleere til fradømmelse af ejendomsretten til Arup og Vesløs vejler. Således foranlediget tillader jeg mig i tilslutning til tidligere mundtlig forhandling den $^{29}/_3$ d. å. at udtale følgende:

Ved Østre Landsrets dom af $^{25}/_3$ 1926 i den af landbrugsministeriet mod de daværende vejleere anlagte sag til anerkendelse af, at disses ejendomsret til vejlerne, subsidiært alene til Tømmerby fjord, var fortabt, frifandtes vejleerne. I dommen udtales dog, at arealerne skal holdes tørlagt i væsentligt samme omfang som for ejendomsrettens erhvervelse betinget i bevillingen af 1885, og at den heromhandlede betingelse for ejendomsrettens fortabelse foreligger, når en væsentlig større del af arealerne til stadighed er overskyttet af vand. Dette fandtes ved dommen dog kun at være tilfældet med Tømmerby fjord, og når vejleerne desuagtet ikke frakendtes ejendomsretten til denne, skyldes dette, at det af landbrugsministeriet forinden sagens anlæg meddelte pålæg til vejleerne om at bringe vandstanden i Tømmerby fjord ned gik videre end hjemlet ved bevillingen, bl. a. fordi den vejleerne meddelte frist måtte anses som for kort.

Efter afsigelsen af dommen tog landbrugsministeriet under overvejelse overensstemmende med bevillingens betingelse herfor at meddele vejleerne et nyt tilhold om inden en passende frist at foretage det fornødne til Tømmerby fjords tørlægning og derefter, såfremt påbudet ikke blev efterkommet, påny at anlægge sag mod vejleerne til fradømmelse af ejendomsretten til vejlerne. Såvel vandbygningsdirektøren som fiskeridirektøren udtalte sig imidlertid i erklæringer af $^{23}/_6$ 1927 og $^{30}/_6$ s. å. mod at foretage videre i sagen, og denne blev herefter af landbrugsministeriet stillet i bero. Også det af ministeriet for offentlige arbejder i 1932 nedsatte udvalg til undersøgelse af dige- og afvandingsforholdene ved Limfjorden var af den opfattelse, at staten ingen interesse havde i at få vejleerne fradømt ejendomsretten til arealerne med den konsekvens, at disse måtte overtages af staten, og anså det for rettest, at staten frafaldt det i bevillingen hjemlede krav om arealernes tørlholdelse og iøvrigt ved lov henførte disse under landområdet med oprettelse af særlige digelag. Jeg henviser herom nærmere til p. 2—5 samt p. 7 i den blandt sagens bilag værende ekstraktafskrift af kommissionens betænkning af $^{25}/_1$ 1934.

Ejerne af de op til vejlerne stødende arealer, der gennem årenes løb tid efter anden har fremsat klage over, at vejleejerne ikke opretholdt det i bevillingen som betingelse for ejendomsrettens erhvervelse foreskrevne vandareal på højst 670 ha, foranledigede, at statens landvindingsudvalg den $7/11$ 1941 drøftede de fremsatte klager med vejleejerne. Samtidig blev disse af udvalgets daværende formand gjort bekendt med, at en jordbundsundersøgelse agtedes foretaget i vejlerne, og at udvalget, såfremt denne undersøgelse viste, at arealerne var egnet til dyrkning, ville foreslå landbrugsministeriet at give vejleejerne en ny frist til opfyldelse af bevillingens betingelser og derefter eventuelt ekspropriere arealerne. Efter hvad der er meddelt mig, gav imidlertid undersøgelseerne, der blev foretaget af det danske hedeselskab, til resultat, at arealerne overvejende bestod af sand, og det af hedeselskabet i forbindelse med undersøgelsen udarbejdede projekt til afvanding af vejlerne blev opgivet.

Klagemålene fra de tilstødende lodsejere fortsatte dog stadig, og under $7/5$ 1948 nedsattes af landbrugsministeriet et udvalg med det formål at søge tilvejebragt en endelig ordning af afvandingsforholdene i vejlerne og tilgrænsende arealer. Efter at lodsejerne under et den $4/8$ s. å. afholdt møde havde haft lejlighed til overfor udvalget nærmere at redegøre for klagerne, der foruden, at vejleejerne drev ulovligt fiskeri, hovedsagelig gik ud på, at lodsejerne ofte var i stor forlegenhed for hø, af hvilket der i vejlerne, forinden pumpningen ophørte, blev bjerget store afgrøder, og at man også af hensyn til afvandingen af de tilstødende ejendomme var interesseret i, at vejlernes kanalsystem vedligeholdtes, afholdt udvalget den 5. s. m. et møde med vejleejerne. Under forhandlingerne indtog vejleejerne det standpunkt, at for så vidt angik Arup og Vesløs vejler måtte Østre Landsrets dom af $25/3$ 1926 udelukke en ny retssag om spørgsmålet, og at der iøvrigt, idet ministeriet havde tålt tilstanden i vejlerne i mere end 20 år efter dommens afsigelse, måtte være mulighed for, at der efter reglerne om hævd var erhvervet ubetinget ejendomsret til arealerne. Vejleejerne erklærede sig dog villige til at afstå arealerne vest for den som Østerfjord benævnte del af Arup vejle til lodsejerne mod en herfor af udvalget fastsat betaling samt endvidere til at foretage en uddybning af landkanalen omkring Tømmerby fjord og en udvidelse af hele kanalsystemet, dog at lodsejerne, såfremt denne udvidelse måtte gå ud over det regulativmæssige, skulle deltage i udgifterne. Til gengæld for disse indrømmelser og nogle indrømmelser vedrørende Bygholm vejle ønskede vejleejerne ubetinget ejendomsret til restarealerne.

Ved den oftnævnte Østre Landsrets dom af 25. marts 1926 fandtes den for ejendomsrettens fortabelse nødvendige betingelse, at en væsentlig større del af arealerne til stadighed er overskyttet af vand, alene opfyldt for Tømmerby fjords vedkommende, hvori mod det om Arup og Vesløs vejler i dommen udtales, at forholdene dér efter de foreliggende oplysninger om udtørringen og driften af disse er væsentligt bedre. Dommen kan dog næppe anses som en for stedse bindende afgørelse af, at retten til disse arealer ikke er forbrudt, og almindelige retskraftsprincipper er næppe til hinder for, at ny sag herom rejses, såfremt forholdene siden da har ændret sig. Nøjagtige oplysninger af nyere dato om vandstanden i vejlerne og udstrækningen af det tørlagte areal foreligger, såvidt jeg har kunnet erfare, ikke, men udvalgets teknisk-sagkyndige medlem, civilingeniør Steenstrup, har meddelt mig, at vejlerne næppe i dag er tørlagt i væsentligt mindre omfang end i 1926, og allerede af denne grund må jeg derfor finde det yderst tvivlsomt, om der er nogen udsigt til med gunstigt resultat at gennemføre et søgsmål mod vejleejerne til frakendelse af ejendomsretten til Arup og Vesløs vejler.

Hertil kommer, at pumpningen ved Arup og Vesløs vejler ophørte allerede i 1901

eller 1903, fra hvilket tidspunkt disse 2 veje udelukkende er afvandet gennem sluser, og det derværende pumpeværk er også forlængst — såvidt det ses, efter at pumpningen ved Tømmerby fjord var ophørt i 1946 — fjernet. Udgifterne til tørlæggelse af arealerne i det i bevillingen af 1885 foreskrevne omfang vil, efter hvad civilingeniør Steenstrup har meddelt mig, andrage ca. $\frac{1}{2}$ mill. kr. foruden en årlig udgift til pumpning på ca. 20 000 kr. Hvad enten reglerne om hævd vil kunne finde anvendelse i et tilfælde som her, hvor vejlejerne siden den frifindende landsretsdom fra 1926 upåtalte fra landbrugsministeriets side har drevet vejlerne med tilsidesættelse af forpligtelserne efter koncessionen, eller ej, er der efter min mening næppe nogen tvivl om, at domstolene i tilfælde af retssag ikke nu vil erklære ejendomsretten for forbrudt.

Nogle i min besiddelse værende akter, som har været udlånt mig af landbrugsministeriet under den omtalte ældre landsretssag, vedlægges.

Med ærbødighed

sign. Arne Kemp.

Angående kunstig afvanding af Arup- og Vesløs vejler samt Tømmerby fjord i henhold til koncessionsbestemmelserne.

Ved skrivelse af 4. oktober f. å. er afdelingen af det af landbrugsministeriet nedsatte udvalg til ordning af afvandingsforholdene i Limfjordsvejerne anmodet om at udarbejde et skitseret overslag over omkostningerne ved at retablere den i koncessionsbestemmelserne forlangte kunstige afvanding af hele det vestlige vejleområde (Tømmerby fjord, Arup- og Vesløs vejler og Østerild fjord).

Idet der iøvrigt henvises til afdelingens forslag af juni 1947 til kunstig afvanding af Vester Han Herred vejler, hvori en beskrivelse af de nuværende afvandingsforhold i vejlerne forefindes, bemærkes, at koncessionsbetingelserne er omtalt i „Betænkning angående dige- og afvauingsforholdene ved Limfjorden“, afgivet 25. januar 1934. I henhold hertil er bevillingen udfærdiget den 9. september 1885, og den findes aftrykt på side 124 i betænkningen.

Koncessionsbetingelserne indeholder ikke fyldestgørende tekniske bestemmelser vedrørende digernes og kanalernes dimensioner, pumpeanlæggenes placering og størrelse m. v. Disse anlægs dimensioner m. m. vil eventuelt fremgå af de planer, der af de oprindelige koncessionshavere har været forelagt den landvæsenskommission, der i sin tid anbefalede inddæmnings- og tørlægningsforetagendets gennemførelse, men det har ikke været afdelingen muligt at komme i besiddelse af nævnte planer.

Derimod fremgår det af koncessionsbetingelserne tydeligt, hvilken afvandingsdybde man har tilsigtet i vejlerne, idet bestemmelserne herom er indeholdt i følgende: „Tørlægningen af arealet fuldføres i løbet af ni år fra bevillingens dato at regne, dog at det skal stå bevillingshaveren frit for at lade de på et i vort udenrigsministerium beroende kort angivne arealer, hvis størrelse tilsammen udgør 1220 tdr. land geometrisk mål, forblive henliggende under vand.“

Betydningen af bestemmelsen om de 1220 tdr. land er nærmere uddybet i en erklæring afgivet af landvæsenskommissionen den 9. juni 1885. Ifølge denne vil der ved nedenævnte vandstand i vejlerne være følgende arealer under vand.

Tømmerby fjord: 4 fod (1,25 m) under D.V.	550 tdr. land.
Vesløs vejle: 3 - (0,94 m) — —	290 -
Arup vejle: 3 - (0,94 m) — —	380 -
	ialt ... 1220 tdr. land,

og der skulle kunne tørlægges et areal på ialt 3230 tdr. land.

Afdelingen forudsætter herefter, at der etableres følgende anlæg:

Pumpeanlæg.

Til tørlægning af Arup- og Vesløs vejler anlægges der ved fjorddæmningen umiddelbart øst for Hovsørrøn et pumpeanlæg bestående af 2 stk. skrue- eller propellerpumper hver med en kapacitet på 1100 l/sek. ved 1,00 m løftehøjde. Den samlede kapacitet svarer til en afstrømning fra oplandet på ca. 0,8 l/sek. ha. Vandet fra Vesløs vejle føres igennem den eksisterende „Dykkersluse“ imellem de to vejler til Arup vejle og pumpestationen. Med den angivne kapacitet vil pumpeanlægget ved uafbrudt drift være i stand til at sænke vandstanden i vejlerne fra den eksisterende til kote — 0,94 m i løbet af 2—3 måneder.

Til tørlægning af Tømmerby fjord anlægges der ved landkanaldiget om Tømmerby fjord udfor Mømer et pumpeanlæg bestående af 1 stk. skrue- eller propellerpumpe med en kapacitet på 800 l/sek. ved 1,70 m løftehøjde. Denne kapacitet svarer til en afstrømning fra oplandet på ca. 1,1 l/sek. ha. Pumpeanlægget vil ved uafbrudt drift være i stand til at sænke vandstanden i vejlen fra den eksisterende til ca. 1,25 m u. D. V. i løbet af 6—7 måneder.

Kraftforsyningen til pumpeanlæggene er undersøgt, dels under forudsætning af, at hvert pumpeaggregat tilkøbes en dieselmotor, dels under forudsætning af, at pumperne forsynes med elektromotorer, der modtager strøm fra „Nordthy Strømforsyning“'s højspændingslinier, jvfr. overslagene.

Landkanaler og landkanaldiger.

Da det som nævnt ikke har været muligt for afdelingen at fixere, hvilke dimensioner disse skal have for at koncessionsbestemmelserne opfyldes, er der i overslaget kun regnet med, at digerne forhøjes på de lavestliggende strækninger, og at hullerne i digerne lukkes med fyld.

Landkanalerne oprensnes grundigt i hele deres udstrækning og Klastrup bæk føres tilbage til landkanalen mellem Arup- og Vesløs vejle.

Landkanalernes og digernes placering foreslås iøvrigt uændret, dog bemærkes, at det af hensyn til afvandingen af Arup- og Vesløs vejle er nødvendigt, som ovenfor nævnt, at Klastrup bæk, der nu løber direkte ud i Arup vejle føres ind i landkanalen imellem Arup- og Vesløs vejler.

Afvandingskanaler.

Arbejdet omfatter istandsættelse af disse, eventuelt anlæggelse af forbindelseskana-ler fra dybene til pumpestationerne, samt istandsættelse af forbindelseskana-ler mellem Arup- og Vesløs vejle.

Broer.

De eksisterende broanlæg udbedres i fornødent omfang.

Anlæggenes nærmere omfang og placering fremgår iøvrigt af vedlagte oversigts-kort 1:40 000.

Anlægsudgifter.

En oversigt over de med arbejdernes gennemførelse forbundne udgifter vil fremgå af nedenstående *overslag*:

Mulighed I (pumperne drives af dieselmotorer).**A. Pumpeanlæg**

1. Ved Tømmerby f jord

- a. 1 stk. skrue- eller propellerpumpe (kapacitet 800
1/sek.) med dieselmotoranlæg 45 000 kr.
b. Pumpehus 40 000 -

85 000 kr.

2. Ved Arup vejle

- a. 2 stk. skrue- eller propellerpumpe (kapacitet 2 X 1100
1/sek.) med dieselmotoranlæg 90 000 kr.
b. Pumpehus 60 000 -

150 000 -

**B. Udgift ved 1 års pumping, herunder udpumpning af vandet
i Tømmerby fjord samt Vesløs- og Arup vejler**

- a. Olieforbrug 17 000 kr.
b. Betjening (3 mand) 21 000 -
c. Forsikring, administration 2 000 -

40 000 -

C. Oprensning af kanaler.

60 000 -

D. Istandsættelse af diger.

60 000 -

E. Istandsættelse af broer og overkørsler.

15 000 -

F. Rentetab i byggeperioden (2 år)

15 000 -

G. Teknisk assistance og uforudseeligt.

75 000 -

500 000 kr.

Mulighed II (pumperne drives af elektromotorer).**A. Pumpeanlæg**

1. Ved Tømmerby fjord.

- a. 1 stk. skrue- eller propellerpumpe, motor m. v.
(kapacitet 800 1/sek.) 25 000 kr.
b. Transformatoranlæg 5 000 -
c. Højspændingsledning 5 000 -
d. Pumpehus 30 000 -

65 000 kr.

2. Ved Arup vsjle

- » 2 stk. skrue- eller propellerpumpe, motorer m. v.
(kapacitet 2 X 1100 1/sek.) 50 000 kr.
b. Transformatoranlæg 10 000 -
c. Pumpehus 50 000 -
d. Højspændingsledning 15 000 -

125 000 -

at overføre.. 190 000 kr.

	overført..	190 000 kr.
B. Udgift ved 1 års pumpning, herunder udpumpning af vandet i Tømmerby fjord samt Vesløs- og Arup vejle		
a. Strømforbrug 250 000 kwt. å 0,30 kr.	75 000 kr.	
b. Betjening (1 mand)	8 000 -	
c. Forsikring, administration	2 000 -	
		85 000 kr.
C. Oprensning af kanaler		60 000 kr.
D. Istandsættelse af diger		60 000 -
E. Istandsættelse af broer og overkørsler		15 000 -
F. Rentetab i byggeperioden (2 år)		15 000 -
G. Teknisk assistance og uforudseeligt		75 000 -
	ialt...	500 000 kr.

Drifts- og vedligeholdelsesudgifter.

De årlige udgifter ved drift og vedligeholdelsen af pumpeanlæggene (eksklusive forrentninger og afskrivninger) er stærkt afhængige af, om de skal drives af dieselmotorer eller af elektromotorer, der forsynes med strøm fra andelsselskabet „Nordthy Strømforsyning“, hvilket vil fremgå af nedenstående overslag.

I. Pumpeanlæggene forsynes med dieselmotorer.

A. Tømmerby fjord

a. Brændselolieforbrug 30 000 kwt. á 0,275 kg/kwt. á 0,23 kr./kg =	1 900 kr.
b. Smørelieforbrug 30 000 kwt. á 0,003 kg/kwt á 1,70 kr./kg =	150 -
c. Betjening (ca. 1200 timer)	3 600 -
d. Vedligeholdelse	1000 -
e. Forsikring, administration m. v.	350 -
	ialt... 7 000 kr.

B. Arup- og Vesløs vejle.

a. Brændselolieforbrug 70 000 kwt á 0,275 kg/kwt á 0,23 kr./kg =	4 500 kr.
b. Smørelieforbrug 70 000 kwt á 0,003 kg/kwt á 1,70 kr./kg =	350 -
c. Betjening (ca. 1500 timer)	4 500 -
d. Vedligeholdelse	2 000 -
e. Forsikring, administration m. v.	650 -
	ialt... 12 000 kr.

II. Pumpeanlæggene forsynes med elektrisk kraft.

A. Tømmerby fjord.

a. Strømforbrug 30 000 kwt á 0,30 kr. =	9 000 kr.
b. Betjening	500 -
c. Vedligeholdelse	750 -
d. Forsikring, administration m. v.	250 -
	ialt... 10 500 kr.

B. Arup- og Vesløs vejle.

a. Strømforbrug 70 000 kwt å 0,30 kr. =	21 000 kr.
b. Betjening	500 -
c. Vedligeholdelse	1 500 -
d. Forsikring, administration m. v.	500 -
	ialt... 23 500 kr.

Udgifterne til vedligeholdelse af diger, kanaler, broer m. v. er ikke medtaget i overslagene, da det i det væsentligste drejer sig om arbejder, der under de nugældende forhold udføres af koncessionshaverne.

Interesserede arealer.

De arealer, der ved opfyldelse af koncessionsbetingelserne opnår forbedrede afvandsingsforhold er på vedlagte orienteringskort indkredset af en tynd, grøntskygget linie. Arealerne begrænses således enten af digeanlæg eller af 5fods niveaukurven og af de tilbageblivende vandarealer indenfor det kunstigt afvandede område.

I nedenstående oversigt er givet en oversigt over arealernes størrelse og deres fordelinger i forhold til arealernes højder over vandspejlet i dybene.

Arealernes højde over vandspejlet i dybene	Tømmerby fjord	Arup vejle	Vesløs vejle	Samlet areal
0— 30 cm	80 ha	90 ha	110 ha	280 ha
30— 60 -	100 -	110 -	190 -	400 -
60— 90 -	100 -	110 -	220 -	430 -
90—120 -	120 -	35 -	160 -	315 -
120— interessekurve	—	135 -	160 -	295 -
	ialt...	400 ha	480 ha	840 ha
	søareal...	340 ha	320 ha	220 ha
	ialt...	740 ha	800 ha	1060 ha
				2600 ha

Rekapitulation.

På grundlag af omstående er herefter nedenstående oversigt over udgifterne og deres fordeling efter interesseret areal udarbejdet.

Vejlens navn	Interesseret areal		Anlægsudgifter				Vedligeholdelsesudgifter						
	ha	tdr. land	Totale kr.	Gennemsnitsudgifter pr. ha. kr.	Gennemsnitsudgifter pr. tdr. land kr.	Totale kr.	Gennemsnitsudgifter pr. ha. kr.	Gennemsnitsudgifter pr. tdr. land kr.	Totale kr.	Gennemsnitsudgifter pr. ha. kr.	Gennemsnitsudgifter pr. tdr. land kr.	Strøm fra „Nordthy Strømforsyning“	
Tommerby fjord	400	725	500 000	290	160	7 000	17,50	9,70	10 500	26,30	14,50		
Arup vejle	480	870				12 000	9,10	5,00	23 500	17,80	9,80		
Vestløs vejle	840	1520											
Ialt...	1720	3115	500 000	290	160	19 000	11,00	6,10	34 000	19,80	10,90		

Viborg, i marts 1949.

F. DET DANSKE HEDESELSKABS KULTURTEKNISKE AFDELING

H. Venov.

sigen.

Nils Venov.

sigen.

